

Van terroristische aanslag tot genocide

Een onderzoek naar de Nederlandse berichtgeving over Gaza

Nel Ruigrok, Coen Ramaer, Lina El Makrini, Tess Otten, Jesse Bruijsten, Monty Nolde,
Vaas de Wit & Nisanur Karadavut

Oktober 2026

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
Theoretisch kader.....	3
Nieuwsselectie: coverage bias, agenda-setting en compassion fatigue.....	3
Brongebruik: wie komt aan het woord.....	3
Taalkeuzes: modaliteit, agency en eufemisme.....	4
Leed in koppen.....	5
Framing: het gebruik van de term genocide in het nieuws.....	5
Methodologie.....	6
Dataverzameling.....	6
Automatische inhoudsanalyse.....	7
Handmatige codering.....	7
Taalkeuzes.....	8
Sterftcijfers.....	9
Resultaten.....	9
Bronnen in het nieuws.....	11
Taalkeuzes: Agency, Modaliteit en Eufemisme.....	14
Agency.....	14
Eufemisme.....	15
Modaliteit.....	15
Leed in koppen.....	15
Verschillen tussen media.....	16
Ontwikkeling over tijd.....	17
Leed versus aantallen doden.....	20
Genocide in het nieuws.....	21
Genocide in de media: debat versus daad versus overig/onduidelijk.....	22
Het gebruik van de term Genocide in de diverse media.....	24
Conclusie.....	25
Literatuur.....	28
Databronnen.....	29
Bijlage 1: Codeboek bronnen en taalgebruik.....	31
Bijlage 2: Codeerinstructie Genocide.....	32

Inleiding

Sinds de terroristische aanslag op 7 oktober 2023 en de daaropvolgende escalatie van geweld in Gaza is de berichtgeving over Israël en Palestina onderwerp geworden van intens maatschappelijk debat. Zowel internationaal als in Nederland klinkt kritiek op de manier waarop nieuwsmedia bronnen selecteren, geweld beschrijven en verschillende actoren positioneren in de berichtgeving: pro-Israëliëse critici verwijten media eenzijdige aandacht voor Palestijns leed en het kritiekloos overnemen van cijfers van Hamas-gelieerde instanties, terwijl pro-Palestijnse critici juist wijzen op de dominantie van Israëlische officiële bronnen, terughoudend taalgebruik rond Israëlisch geweld en het lang vermijden van de term genocide. Beide kampen beschuldigen de media, kortom, van bias.

Een dergelijke beschuldiging is empirisch te onderzoeken, maar vereist wel een precieze invulling van het begrip. Bias in nieuws is geen kwestie van een eendimensionale meetlat. Bias kan voorkomen op verschillende niveaus: de selectie van het nieuws, de bronnen die gebruikt worden in de berichtgeving en de zogenaamde *storytelling technieken*, oftewel de framing van het nieuws (Ruigrok et al. 2017). Belangrijk hierbij is dat bias niet hetzelfde is als bewuste partijdigheid. Journalistieke routines, de afhankelijkheid van officiële bronnen, voorzichtigheid bij onbevestigde informatie, de logica van nieuwswaarden kunnen systematische patronen produceren zonder dat individuele journalisten een kant kiezen (Tuchman, 1972; Bennett, 1990). Tegelijkertijd kan betrokkenheid wél een rol spelen: onderzoek naar de Nederlandse verslaggeving van de Bosnische oorlog liet zien dat journalisten in humanitaire conflicten kunnen vervallen in *journalism of attachment*, waarbij zij zich vaak vanuit een oprecht gevoelde morele plicht opstellen als deelnemer aan het conflict en een versimpeld beeld van ‘goede’ en ‘slechte’ partijen schetsen, onder meer via de selectie van *opportune witnesses*: bronnen die het eigen verhaal bevestigen (Ruigrok, 2008). Beide mechanismen, routinematige vertekening en morele betrokkenheid, kunnen in de berichtgeving over Gaza een rol spelen, en juist daarom is grootschalig, systematisch onderzoek nodig: incidentele voorbeelden bewijzen weinig, patronen des te meer.

Voor de berichtgeving over het Israëlisch-Palestijnse conflict is dergelijk onderzoek internationaal veelvuldig gedaan. Het meest invloedrijk is het werk van de Glasgow Media Group, dat voor de Britse televisie liet zien dat Israëlische perspectieven structureel meer ruimte en meer geloofwaardigheid kregen dan Palestijnse (Philo & Berry, 2004, 2011). Voor de Vlaamse pers vonden Deprez en Raeymaeckers (2010) vergelijkbare asymmetrie in de verslaggeving van de eerste en tweede intifada.

Sinds 7 oktober 2023 zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, veelal met grootschalige computationele methoden. Een veelbesproken analyse van The Intercept van de eerste zes oorlogsweken in The New York Times, The Washington Post en de Los Angeles Times liet zien dat emotioneel geladen termen als ‘slaughter’, ‘massacre’ en ‘horrific’ vrijwel uitsluitend werden gereserveerd voor Israëlische slachtoffers, dat Palestijnse doden vaker in de passieve vorm werden beschreven en dat Israëlische slachtoffers, gecorrigeerd voor de sterk uiteenlopende dodentallen, per dode circa zestien keer zo vaak werden genoemd als Palestijnse (Johnson & Ali, 2024). Voor de Britse omroep concludeerde het Centre for Media Monitoring op basis van bijna 36.000 artikelen en uitzendfragmenten dat de BBC Israëlische doden per slachtoffer 33 keer zoveel aandacht gaf als Palestijnse en emotieve termen als ‘murder’ en ‘massacre’ vrijwel uitsluitend voor Israëlische slachtoffers gebruikte (CfMM, 2025). Deze studies zijn zelf onderdeel van het publieke debat en niet onomstreden: ze zijn deels afkomstig van journalistieke of belangenorganisaties en tegenover deze bevindingen staan analyses die juist een anti-Israëliëse bias claimen, zoals het Asserson-rapport over de BBC (Asserson, 2024). Dat beschuldigingen van bias uit beide richtingen komen en dat de uitkomsten mede afhangen van

methodologische keuzes, onderstreept het belang van transparant, systematisch onderzoek waarin de operationalisering van bias vooraf expliciet wordt gemaakt. Voor de Nederlandse berichtgeving over de oorlog die op 7 oktober 2023 begon, ontbreekt een dergelijke grootschalige kwantitatieve analyse tot dusver. Wel laat de historische framinganalyse van redactionele commentaren in acht landelijke dagbladen tussen 1948 en 2014 zien dat de framing rondom Israël verschuift van een slachtoffer- en heldframe richting een aggressor- en gevallen-heldframe (Spoelstra, 2025). Daarnaast constateert Spoelstra (2025) dat De Telegraaf zich in vrijwel elke onderzochte periode van de overige titels onderscheidde door Israël primair als slachtoffer te blijven framen. Kwalitatief onderzoek naar Nederlandse berichtgeving na 7 oktober 2023 laat zien dat subtiele journalistieke keuzes, zoals modaliteit, bronpresentatie en agency, van invloed zijn op hoe actoren worden waargenomen (@). Deze studie bouwt daarop voort door dezelfde mechanismen op grote schaal kwantitatief te onderzoeken, over een periode van bijna dertig maanden (7 oktober 2023 tot en met februari 2026) en over zeven grote Nederlandse nieuwstitels. Naast deze framing bias onderzoeken we ook een statement bias en een coverage bias. We doen dit aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

In hoeverre was er sprake van bias in de Nederlandse berichtgeving over het conflict tussen Israël en Hamas vanaf 7 oktober 2023?

Theoretisch kader

Nieuwsselectie: coverage bias, agenda-setting en compassion fatigue

Een eerste vorm van bias wordt gevormd door de hoeveelheid aandacht die er wordt gegeven aan het conflict. Vanuit de agenda-settingtheorie (McCombs & Shaw, 1972) is bekend dat media niet zozeer bepalen wat mensen denken, maar wel waarover zij denken: de hoeveelheid aandacht voor een onderwerp bepaalt het belang dat het publiek aan dit onderwerp geeft. Welke gebeurtenissen aandacht krijgen, wordt gestuurd door nieuwswaarden als onverwachtheid, negativiteit, omvang en culturele nabijheid (Galtung & Ruge, 1965; Harcup & O'Neill, 2017). Een plotselinge, grootschalige terroristische aanval als die van 7 oktober scoort op vrijwel al deze waarden maximaal. Aan de andere kant verliest een maandenlang voortdurende oorlog die nieuwswaardigheid als de tijd verstrijkt. Dit laatste mechanisme is beschreven als compassion fatigue: naarmate leed langer duurt en repetitiever wordt, neemt de journalistieke en publieke aandacht ervoor af, ongeacht de feitelijke ernst van de situatie (Moeller, 1999). Voor langdurige conflicten betekent dit doorgaans een verschuiving van continue verslaggeving naar episodische aandacht rond specifieke nieuwsmomenten (Ruigrok, 2005; Baden & Tenenboim-Weinblatt, 2018). Tegelijkertijd verschillen media in hun redactionele positionering: kwaliteitskranten besteden traditioneel meer ruimte aan buitenlandberichtgeving, analyse en achtergrond dan populaire titels (Bakker & Scholten, 2011). De eerste onderzoeksvraag luidt daarom:

OV1: Hoe ontwikkelde de media-aandacht voor het conflict zich tussen 7 oktober 2023 en februari 2026, en welke verschillen bestaan hierin tussen de Nederlandse nieuwstitels?

Brongebruik: wie komt aan het woord

Wie er aan het woord komt, bepaalt voor een groot deel welk beeld van een conflict ontstaat. Journalisten leunen hierbij structureel vaker op officiële, institutionele bronnen: die zijn georganiseerd, bereikbaar, produceren citeerbare verklaringen en gelden als geloofwaardig. Hall et al. (1978) spreken van

primary definers: machtige institutionele actoren die als eerste de definitie van een gebeurtenis mogen geven, waarna anderen slechts kunnen reageren binnen dat kader. Bennett (1990) spreekt hierbij van een zogenaamde indexing-theorie: de bandbreedte van perspectieven in het nieuws weerspiegelt het officiële, elitaire debat. Dat bronselectie ook in de Nederlandse berichtgeving geen neutrale registratie is, bleek eerder uit onderzoek naar de berichtgeving over de Bosnische oorlog: Nederlandse dagbladen bouwden hun verhaal in belangrijke mate op *opportune witnesses*: bronnen die werden geselecteerd en opgevoerd omdat hun getuigenis het reeds gekozen verhaal van slachtoffers en daders bevestigde (Ruigrok, 2005, 2008). Betrokkenheid bij het leed van één partij vertaalde zich daar niet zozeer in openlijke stellingname, maar juist in de schijnbaar neutrale journalistieke routine van het citeren: wie aan het woord komt, weerspiegelt de morele positie van de redactie. Voor het Israëlisch-Palestijnse conflict betekent dit een structurele asymmetrie. Israël beschikt over een professioneel media-apparaat, woordvoerders in westerse talen en directe toegang tot westerse redacties; Palestijnse instituties zijn zwakker georganiseerd en Palestijnse burgers zijn, zeker sinds buitenlandse journalisten de toegang tot Gaza grotendeels werd ontzegd, vooral bereikbaar via tussenschakels als persbureaus, ministeries en hulporganisaties (Philo & Berry, 2004, 2011, Luyendijk 2006). We onderzoeken het brongebruik aan de hand van de volgende onderzoeksvraag.

OV2: Welke bronnen komen in de Nederlandse berichtgeving aan het woord, en hoe verhoudt de aanwezigheid van Israëlische bronnen zich tot die van Palestijnse bronnen, over de tijd en tussen titels?

Taalkeuzes: modaliteit, agency en eufemisme

Naast de vraag wie spreekt, is de vraag hoe iets wordt gezegd van belang. Hoe zeker een bewering wordt gepresenteerd, aan wie een handeling wordt toegeschreven en met welke woorden geweld en leed worden benoemd, al deze taalkundige keuzes bepalen hoe actoren door het publiek worden gezien. Deze keuzes zijn zelden bewust of ideologisch gemotiveerd, maar volgen vaak uit journalistieke routines, bronafhankelijkheid of voorzichtigheid bij onbevestigde informatie. Toch zijn ze niet neutraal. In de kritische discoursanalyse (Fairclough, 1995; Van Dijk, 1988) en de linguïstische mediastudie (Fowler, 1991; Richardson, 2007) worden drie dimensies onderscheiden die hiervoor bij uitstek gevoelig zijn: modaliteit, agency en eufemisme.

Modaliteit betreft de mate van zekerheid waarmee een uitspraak wordt gedaan (Halliday, 1994). Een gebeurtenis kan worden gepresenteerd als vaststaand feit (“Israël bombardeerde een school”), als toegeschreven bewering (“volgens het Palestijnse ministerie van Gezondheid”) of als onzeker (“naar verluidt”). Dergelijke markeringsen zijn journalistiek vaak terecht, maar als hun gebruik systematisch verschilt per conflictpartij dan zegt de modaliteit iets over de geloofwaardigheid die impliciet wordt toegekend. Precies dit patroon vonden Philo en Berry (2004, 2011): informatie van Israëlische officiële bronnen werd vaker als feit gepresenteerd, informatie van Palestijnse bronnen werd vaker met slagen om de arm gepresenteerd.

Agency betreft de vraag aan wie een handeling wordt toegeschreven. Van Leeuwen (2008) beschrijft hoe sociale actoren in een tekst kunnen worden gepresenteerd als handelende actor of als degene die iets ondergaat of weggelaten. Grammaticaal gebeurt dat via de actieve versus passieve vorm (“Israëlische troepen doodden dertig mensen” tegenover “dertig mensen werden gedood”). Ook werkwoordkeuze speelt mee: iemand wordt *gedood* of *vermoord*, of iemand *sterft* of *komt om* (Fowler, 1991). Wanneer het leed van de ene partij consequent mét dader wordt beschreven en dat van de andere als daderloos voorval, verschuift de toeschrijving van verantwoordelijkheid.

Eufemisme, ten slotte, is de keuze voor een verzachtende of afstandelijke aanduiding waar een directere beschikbaar is (Allan & Burridge, 1991). In oorlogsberichtgeving is dat vaak taal die uit de institutionele of militaire bron zelf afkomstig is en door de journalist wordt overgenomen. Denk aan termen als: “nevenschade” voor burgerdoden, “operatie” voor een aanval, “neutraliseren” voor doden. Eufemismen verlagen de emotionele lading van wat wordt beschreven en verplaatsen het naar het register van beleid en techniek, waarin geweld iets uitvoerbaars wordt in plaats van iets dat iemand wordt aangedaan (Cohn, 1987). Ze zijn daarmee nauw verwant aan agency, eufemisme is vaak tegelijk een nominalisatie zonder dader, en aan modaliteit, omdat het overnemen van brontaal het onderscheid vervaagt tussen wat de bron zegt en wat de krant zelf vaststelt. We onderzoeken deze taalkeuzes aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

OV3: In hoeverre verschillen de Nederlandse nieuwsmedia in modaliteit, agency en eufemisme tussen passages waarin Israëliëse bronnen en passages waarin Palestijnse bronnen aan het woord komen?

Leed in koppen

Deze onderzoeksvraag richt zich op de kop, het meest gelezen en meest sturende onderdeel van een nieuwsbericht. Koppen fungeren als blikvangers en bepalen in enkele woorden welk aspect van een gebeurtenis de lezer als kern moet zien, nog voordat het artikel gelezen wordt (Dor, 2003). Een kop die leed benoemt plaatst slachtofferschap centraal in de leesrichting. De vraag wiens leed die prominente plek krijgt, raakt aan een klassiek thema in de literatuur: het onderscheid tussen worthy victims en unworthy victims dat Herman en Chomsky (1988) introduceerden. In andere woorden, er is een *hierarchy of global suffering* Joye (2009) waarbij een ‘waardige’ dode soms meer aandacht kreeg dan honderd ‘onwaardige’ doden (Herman & Chomsky, 1988) en dat de kans op evenveel aandacht van Amerikaanse media bij een ramp sterk afhangt van waar de slachtoffers vallen: voor eenzelfde hoeveelheid aandacht zijn in sommige regio’s in de wereld tientallen keren meer doden nodig dan in andere (Eisensee & Strömberg, 2007).

Recente analyses van de Gaza-oorlog passen precies deze correctie toe en vinden grote asymmetrieën: in de Amerikaanse kwaliteitspers werden Israëliëse slachtoffers per dode circa zestien keer zo vaak genoemd als Palestijnse (Johnson & Ali, 2024), en voor de BBC werd een factor 33 gerapporteerd (CfMM, 2025). Een vergelijkbare correctie is nodig in dit onderzoek, waarin de dodentallen aan beide zijden sterk uiteenlopen: absolute aantallen leed-koppen zeggen weinig zolang zij niet worden afgezet tegen de aantallen slachtoffers waarop zij betrekking hebben. Daarnaast is de dynamiek over tijd relevant: eenmalige, geconcentreerde gebeurtenissen (de aanval van 7 oktober, de vrijlating van gijzelaars) genereren vanuit de theorie rond nieuwswaarden intensieve maar kortstondige aandacht, terwijl voortdurend leed het risico loopt van normalisering (Galtung & Ruge, 1965; Moeller, 1999). We onderzoeken het leed in koppen aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

OV4: In hoeverre benadrukken de koppen van Nederlandse nieuwsmedia Israëliësch dan wel Palestijns leed, hoe ontwikkelt zich dat over de tijd en tussen titels, en hoe verhoudt die aandacht zich tot de aantallen slachtoffers aan beide zijden?

Framing: het gebruik van de term genocide in het nieuws

Nieuws beschrijft niet alleen de gebeurtenissen waar verslag van wordt gedaan, er wordt ook duiding aan gegeven. De keuzes die hierbij de journalist maakt, oftewel de framing van het nieuws bepalen ook het beeld dat de nieuwsconsument krijgt van de gebeurtenis. Framing gaat over het selecteren en benadrukken van bepaalde aspecten van de werkelijkheid, waarmee een probleemdefinitie en een morele

evaluatie worden gepromoot (Entman, 1993, p. 52). In het geval van het conflict rond Gaza is een illustratief woord in dit geval de term Genocide. De term is tegelijk een juridische kwalificatie, een morele aanklacht en een politiek strijdpunt. Voor redacties is het gebruik ervan daarmee ook een positionering: wie het geweld ‘genocidaal’ noemt, neemt een claim voor eigen rekening die partijen in het conflict kunnen betwisten. De journalistieke routines bieden hiervoor een uitweg in de vorm van een zogenaamd *strategisch ritueel*: redacties kunnen over de term berichten zonder hem zelf te gebruiken, maar het toe te schrijven aan bronnen, zoals Experts, NGO’s of VN-commissies, en door verslag te doen van het debat over de term in plaats van zelf een positie in te nemen door de term ook in de reguliere berichtgeving te gebruiken. Entman (2004) laat in zijn cascademodel bovendien zien dat omstreden frames doorgaans pas breed in het nieuws worden gebruikt wanneer gezaghebbende instituties ze legitimeren. De verwachting is dan ook dat media de term genocide aanvankelijk vooral in debat-context gebruiken en pas na uitspraken van gezaghebbende instituties over zullen gaan tot het gebruik van de term in de reguliere berichtgeving. We onderzoeken dit aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

OV5: In welke mate en op welke wijze (als daad of als debat) gebruikten de Nederlandse nieuwsmedia de term genocide in hun berichtgeving over het conflict en hoe ontwikkelde dit gebruik zich over de tijd en tussen mediatitels?

Methodologie

Dataverzameling

Allereerst is alle berichtgeving uit de grootste Nederlandse dagbladen en van [NOS.nl](https://nos.nl) en NU.nl verzameld in de periode vanaf 7 oktober 2023 tot en met februari 2026.

Tabel 1. Berichtgeving over het conflict in de diverse mediatitels

Mediumtitel	Aantal artikelen	In %
NOS.nl	3.003	17,4
Trouw	3.115	18,0
De Volkskrant	2.733	15,8
NRC Handelsblad	2.741	15,9
De Telegraaf	2.099	12,2
NU.nl	2.189	12,7
Algemeen Dagblad	1.386	8,0
Totaal	17.266	100

De artikelen zijn gezocht met de zoekterm: gaza OR hamas OR (israel AND (palestina OR bezetting OR idf OR netanyahu OR gazastrook)). Voor deze zoekterm is gekozen omdat er veel artikelen zijn waarin Israël voorkomt maar die gaan over andere gebeurtenissen dan het conflict, denk aan voetbalwedstrijden of het songfestival. Door Israël te combineren met woorden over het conflict of Gaza of Hamas komen artikelen die gaan over een boycot van het songfestival vanwege het conflict wel in de dataset terecht, maar artikelen die puur gaan over het liedje van Israël niet. De kwaliteit van deze zoekterm is ook formeel bepaald met behulp van de zogenaamde precision and recall. Deze kwam uit op F1 87.5, hetgeen als heel goed kan worden beoordeeld.

Dit leverde in totaal 17.266 artikelen op. Zie tabel 1 voor een overzicht. We hebben alle artikelen meegenomen, van nieuwsberichten tot columns en lezersbrieven. De liveblogs van NOS.nl bestaan uit aparte artikelen en deze zijn meegenomen. De liveblogs zelf zijn niet meegenomen omdat dit een verdubbeling zou betekenen van de separate artikelen. Voor dit onderzoek maken we gebruik van een automatische en een handmatige inhoudsanalyse.

Automatische inhoudsanalyse

Voor de automatische inhoudsanalyse kijken we naar de berichtgeving over tijd en naar het gebruik van het woord genocide en aanverwante termen over tijd.

Voor deze analyse zijn alle 17.266 koppen uit het corpus geanalyseerd met behulp van Claude Sonnet 4.6. Aan het LLM is gevraagd elke kop te coderen in een van vier categorieën: Palestijns Leed, Israëlijs Leed, Beide, of Geen van Beide. De definitie van 'leed' omvatte fysiek of psychologisch geweld (moord, marteling, verwoesting, gijzeling, verhogering, etc.). Belangrijke aanvullende regels waren: elke vermelding van Israëlische gijzelaars in Israel/Palestina-context wordt als Israëlisch leed beschouwd (de gijzeling zelf is reeds gepleegd leed); elke vermelding van Palestijnse gevangenen onder Israëlische detentie als Palestijns leed; en slachtoffers door derde partijen (zoals Hezbollah of Libanezen) tellen niet mee.

Om de betrouwbaarheid van deze automatische codering te toetsen hebben twee codeurs zes opeenvolgende sets van 50 willekeurige koppen handmatig gecodeerd. De inter-coder reliability tussen de twee menselijke codeurs bedroeg $\kappa = 0,91$ op een laatste, gecombineerde validatieset ($n = 100$). De overeenstemming tussen het LLM en de menselijke codeurs lag op $\kappa = 0,88$, wat duidt op zeer goede overeenstemming en vergelijkbaar is met de menselijke intercoder reliability (in de wetenschap wordt een grens van .80 aanvaardbaar geacht).

Handmatige codering

Voor de analyse van bronnen in koppen en leads is een gestratificeerde steekproef getrokken uit alle artikelen waarin de kop of de lead ten minste één letterlijk citaat bevat. Per medium zijn maximaal 500 artikelen random getrokken (voor Algemeen Dagblad, NU.nl en De Telegraaf lag het beschikbare aantal lager). In totaal leverde dit 3.083 unieke artikelen op die we handmatig hebben bekeken om te bepalen welke bronnen er werden gebruikt. Hierbij maakten we onderscheid tussen de volgende bronnen: Israelische, Palestijnse, Internationale politiek, Nederlandse politiek, Experts, NGO's en Overige (zie Bijlage 1). Ook hebben we een categorie 'Geen bron/onduidelijk' meegenomen voor de artikelen die wel over het conflict gaan, maar een ander citaat in het begin van het artikel laten zien, of voor artikelen waarin het niet duidelijk is wie de bron is. De betrouwbaarheid van deze coderingen, gebaseerd op 100 artikelen die zijn gecodeerd door vier verschillende codeurs, varieerden van een Cohen's kappa van .78

tot .91 wat aangeeft dat de coderingen betrouwbaar zijn. In 40% van de artikelen kon geen inhoudelijke broncategorie worden toegekend, waardoor de analyses uiteindelijk zijn uitgevoerd op 1.835 artikelen.

Taalkeuzes

Voor de taalkeuzes hebben we uit de dataset zijn 1.013 artikelen random gekozen en zijn daar passages uit geselecteerd. Een passage is een zin of een stuk tekst in het artikel waarin een bron letterlijk geciteerd of wordt een bron wordt geparafraseerd. In totaal kwamen we uit op 2000 passages die vervolgens zijn gecodeerd. Deze passages zijn automatisch gegenereerd en vervolgens gecontroleerd op het voorkomen van citaten/parafrases door codeurs.

Bij het traceren van de citaten/parafrases hebben twee codeurs 100 passages beoordeeld. De betrouwbaarheid voor het traceren van een bron was hierbij zeer goed (Cohen's Kappa = 0,94¹). Daarnaast is gecontroleerd of ChatGPT op consistente wijze de juiste passages selecteert. Hiervoor hebben beide codeurs beoordeeld of een passage een citaat of een bronverwijzend signaalwoord bevat (zoals *zei*, *meldt*, *volgens*, *aldus*). Op basis van 100 passages werd een Cohen's Kappa van 0,88 gevonden. Vervolgens zijn de passages handmatig gecodeerd op de volgende drie variabelen.

Modaliteit verwijst naar de mate van zekerheid, overtuiging of stelligheid waarmee een uitspraak wordt geformuleerd. Een hoge modaliteit betekent dat een bron een uitspraak doet waarbij een gegeven als een vaststaand feit wordt gepresenteerd, of wordt met grote zekerheid iets gesteld, terwijl een lage modaliteit juist duidt op terughoudendheid, twijfel of onzekerheid. Dit wordt zichtbaar in het gebruik van woorden als *is*, *bewijst*, *zeker* tegenover *mogelijk*, *volgens*, *zou*, *lijkt*.

De uitspraak *“Israël heeft doelbewust een burgerdoelwit aangevallen”* heeft een hoge modaliteit, terwijl *“Volgens Palestijnse autoriteiten zou Israël een burgerdoelwit hebben geraakt”* een lagere modaliteit bevat doordat de claim wordt toegeschreven en afgezwakt. De betrouwbaarheid van de coderingen van twee codeurs die 50 passages onafhankelijk hebben gecodeerd was goed (Cohen's Kappa = 0.80).

Toegeschreven Agency verwijst naar de mate waarin een actor in een tekst wordt gepresenteerd als actieve handelende partij. Het concept kijkt naar wie verantwoordelijkheid krijgt toegeschreven voor een handeling en wie juist naar de achtergrond verdwijnt. Wanneer een actor expliciet als onderwerp van de zin wordt genoemd, is sprake van sterke agency. Bij passieve of onpersoonlijke formuleringen wordt die verantwoordelijkheid juist afgezwakt of minder zichtbaar gemaakt. De zin: *“Het Israëlische leger bombardeerde een woonwijk in Gaza”* kent een sterke agency toe aan het Israëlische leger, terwijl: *“Een woonwijk in Gaza werd gebombardeerd”*, de verantwoordelijke actor achterwege laat. “8 van 33 Israëlische gijzelaars die Hamas in eerste fase vrijlaat zijn omgekomen ([NU.nl](https://www.nu.nl/nieuws/6611111/8-van-33-israelische-gijzelaars-die-hamas-in-eerste-fase-vrijlaat-zijn-omgekomen) 27 januari 2025). Bij een dergelijke zin krijgt Hamas agency bij het vrijlaten maar niet bij het omkomen. Niemand krijgt agency bij het omkomen. De betrouwbaarheid van de coderingen van twee codeurs die 50 passages onafhankelijk hebben gecodeerd was goed (Cohen's Kappa = 0.81).

Eufemismen zijn verzachtende of verhullende formuleringen die de emotionele lading of ernst van een gebeurtenis kunnen afzwakken. In plaats van directe woorden zoals *“doden”*, *“bombarderen”* of *“aanvallen”*, worden technocratische termen gebruikt zoals *“neutraliseren”*, *“operatie”* of *“uitschakelen”*. In berichtgeving over het Israëlisch-Palestijnse conflict worden eufemismen regelmatig gebruikt door zowel Israëlische als Palestijnse bronnen. In de berichtgeving kan een Israëlische militaire woordvoerder spreken over *“het*

¹ Een waarde boven de .6 wordt als acceptabel gezien, een waarde boven de .8 als wetenschappelijk betrouwbaar.

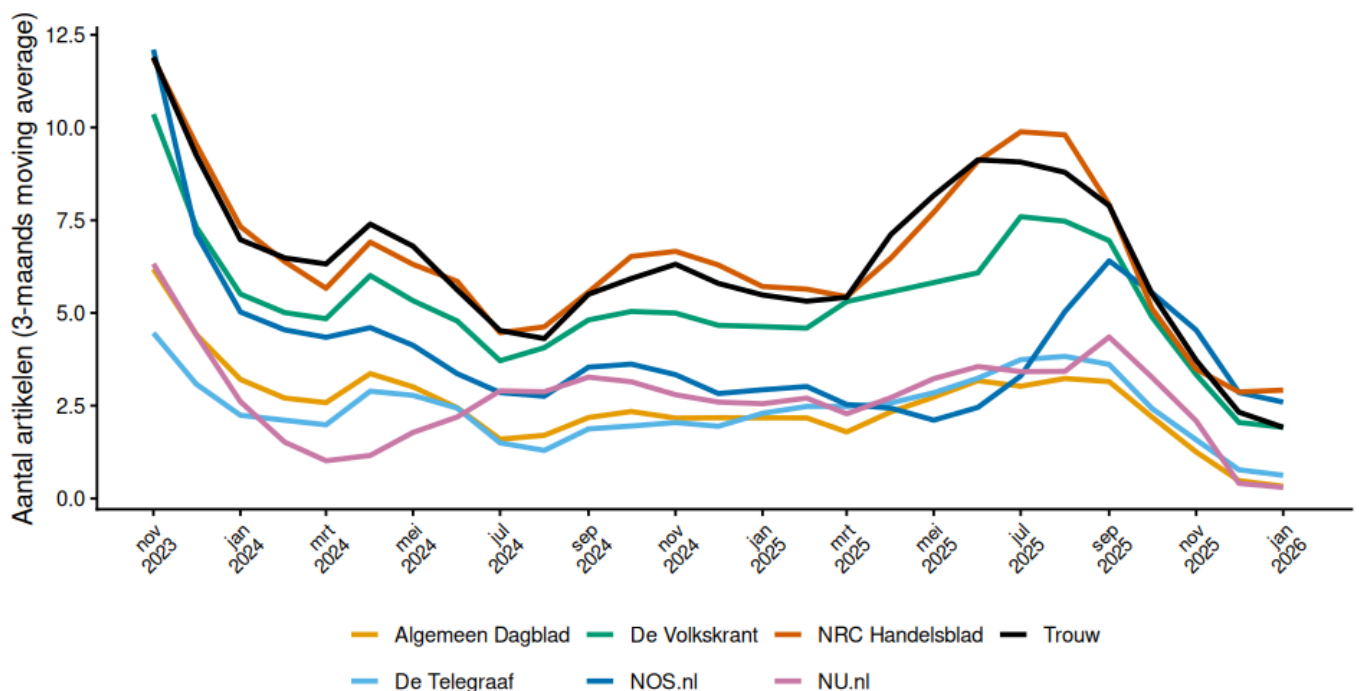
neutraliseren van Hamas-strijders” in plaats van *“het doden van Hamas-strijders”*, of over een *“militaire operatie”* in plaats van een *“aanval op Gaza”*. Voor deze analyse kijken we naar alle gebeurtenissen waarbij de bronnen bij betrokken zijn. De betrouwbaarheid van de coderingen van twee codeurs die 50 passages onafhankelijk hebben gecodeerd was goed (Cohen’s Kappa = 0.81).

Sterftecijfers

Voor de vergelijking tussen de aandacht in de media en de daadwerkelijke slachtoffers aan beide kanten, hebben we een overzicht gemaakt per maand. We hebben hierbij gebruikgemaakt van openbare bronnen, zoals het Gizaanse ministerie van Volksgezondheid (MoH), die de cijfers hebben gerapporteerd aan de VN. Voor de doden aan Israëlische kant hebben we gebruikgemaakt van cijfers zoals gerapporteerd door Reuters en cijfers die ook aan de VN zijn doorgegeven door het Israëlische leger en het Istaelische ministerie van Defensie.²

Resultaten

Allereerst hebben we een automatische inhoudsanalyse uitgevoerd. In onderstaande figuur staat de media-aandacht voor het conflict afgebeeld als percentage van het totale nieuws per mediumtitel. We maken hierbij gebruik van een *moving average* van drie maanden om de figuur leesbaarder te maken (anders wordt de figuur heel piekerig).

Figuur 1. Aandacht voor het conflict in de verschillende mediatitels vanaf oktober 2023

Wat direct opvalt, is dat alle media dezelfde globale golfbeweging volgen. Dat wijst erop dat er sprake is van een sterk gedeelde nieuwsagenda. Vanuit agenda-setting-theorie (McCombs & Shaw, 1972) is dat niet

² Deze slachtoffers zijn alleen geïdentificeerde doden, geen vermisten. Ook is er geen onderscheid gemaakt tussen militairen en burgers.

verrassend: grote internationale conflicten domineren vaak tijdelijk het publieke debat, waardoor nieuwsmedia collectief meer aandacht besteden aan hetzelfde onderwerp. Tegelijkertijd laat de figuur ook zien dat de intensiteit en duur van die aandacht aanzienlijk verschillen tussen media.

De eerste periode (november 2023 – januari 2024) laat een zeer sterke piek zien direct na 7 oktober 2023. Vooral NOS.nl schrijft veel over het conflict. Bijna 15% van alle artikelen gaat erover. Vanuit medialogica is snelheid en voortdurende actualisering cruciaal bij een dergelijk conflict en waarschijnlijk heeft [NOS.nl](#) dagenlang een liveblog bijgehouden om verslag te doen. Ook NRC en Trouw besteden in deze periode in meer dan 10% van hun totale berichtgeving aandacht aan de gebeurtenissen.

Na deze eerste fase volgt eerst een scherpe daling bij alle media. Dat patroon is vaak te zien bij berichtgeving over langdurige conflicten en hangt samen met de zogenaamde *compassion fatigue* theorie: gebeurtenissen worden steeds minder uitzonderlijk zodra ze langdurig voortduren. Nieuwsmedia bewegen vervolgens richting andere onderwerpen die hoger scoren op onverwachtheid en actualiteit.

Toch blijft het conflict in deze en de daarop volgende periode structureel aanwezig, met name in Trouw, NRC en de Volkskrant. Dit verschil in redactionele positionering, komt voort uit een sterkere focus bij kwaliteitskranten op de internationale politiek, dan de populaire kranten. Daar komt bij dat zij ook meer analyse en achtergrondartikelen publiceren rondom dergelijke conflicten.

Vanaf ongeveer voorjaar 2025 ontstaat opnieuw een duidelijke stijging, vooral bij NRC, Trouw en de Volkskrant. Opvallend is dat deze tweede golf minder abrupt is maar langer aanhoudt. Dat suggereert dat de berichtgeving nog meer verschuift van acute oorlogsverslaggeving naar meer contextuele journalistiek. Het conflict wordt in deze media vaker gezien vanuit een juridische, politieke en maatschappelijke invalshoek naast de militaire gebeurtenissen. Dit wordt mede gevoed door lokale protesten van diverse actiegroepen tegen het geweld in Gaza. Daarnaast speelt de discussie rondom de vraag of het Israëliësch geweld in Gaza kan worden aangeduid als genocide een belangrijke rol in de berichtgeving.

NU.nl, De Telegraaf en het Algemeen Dagblad blijven gedurende vrijwel de hele periode lager dan NRC, Trouw en de Volkskrant. Bij deze media blijft de aandacht voor het conflict relatief stabiel en sterker gekoppeld aan directe gebeurtenissen, zoals militaire operaties, diplomatieke ontwikkelingen of protesten.

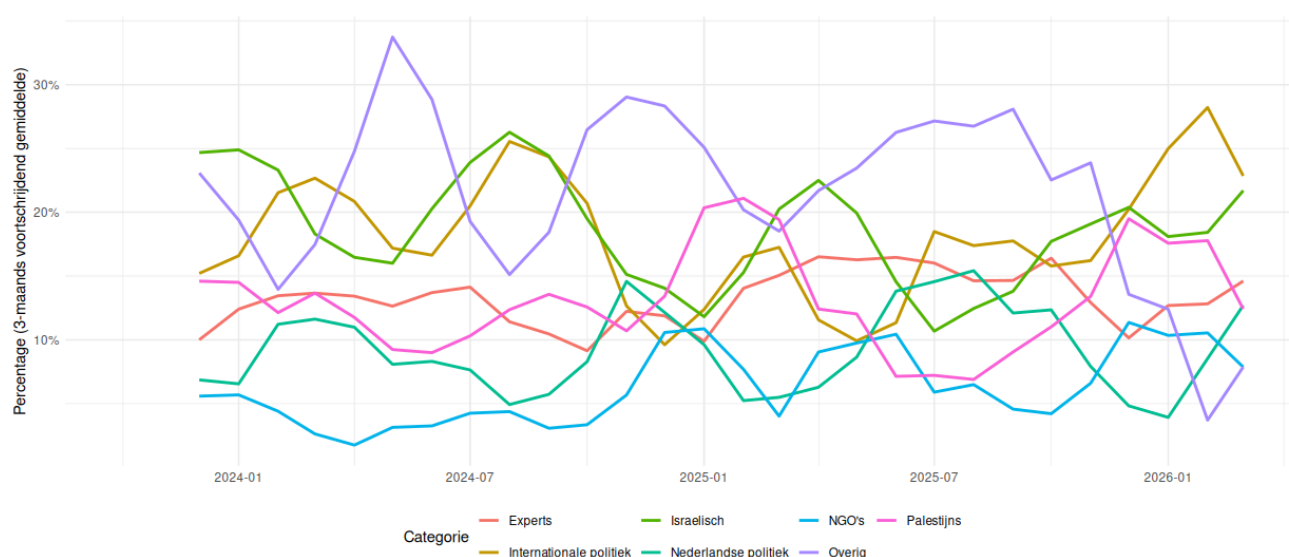
In de laatste periode zien we een sterke daling van de berichtgeving in alle mediatitels, ook in de kwaliteitskranten. Dit laat zien dat het conflict minder dominant aanwezig was binnen de dagelijkse nieuwsagenda. In de loop van langdurige conflicten verschuift berichtgeving vaak van continue conflict verslaggeving naar meer episodische aandacht rond specifieke gebeurtenissen. Deze *compassion fatigue* wordt ook letterlijk beschreven in het artikel van [NU.nl](#) op 24 januari 2026. Onder de kop: “Palestijnen zitten door stormen letterlijk in de stront: 'Haalt nieuws niet meer’” schrijft [NU.nl](#) verder: “Sinds het staakt-het-vuren in de Gazastrook is de wereldwijde aandacht voor de situatie daar verslapt. Toch worstelen Palestijnen nog altijd met geweld, hongersnood, tekorten en barre weersomstandigheden.”

Zodra grote diplomatieke doorbraken, escalaties of opvallende incidenten uitblijven, neemt het aandeel berichtgeving doorgaans af. In deze fase lijkt er ook sprake te zijn van een institutionalisering van het conflict. Veel discussies over genocide, humanitaire hulp en diplomatie waren reeds in 2025 veelvuldig gevoerd waardoor de noodzaak om deze kwesties voortdurend te agenderen ontbreekt. Het conflict blijft aanwezig in de berichtgeving maar op een lager pitje.

Bronnen in het nieuws

Naast een automatische inhoudsanalyse hebben we gekeken naar ruim 3.000 koppen en leads van artikelen waarin een bron voorkwam. Wanneer een bron duidelijk te traceren viel uit deze kop en lead, en wanneer dit deel van het artikel ook echt over het conflict ging³, hebben we de bron ingedeeld in verschillende categorieën, te weten Israëlische bronnen, Palestijnse bronnen, Internationale politieke bronnen, Nederlandse Politieke bronnen, Experts, NGO's en Overige bronnen (veelal burgers of actievoerders in Nederland of andere landen, maar ook schrijvers, acteurs en kunstenaars).

In totaal domineren de Overige bronnen (23,1%) gevolgd door Israëlische bronnen (19,4%) gevolgd en Internationale politieke bronnen (16,9%). Palestijnse bronnen worden in 13,0% van de gevallen aangehaald, gevolgd door Experts (12,8%). Nederlandse politieke bronnen (9,5%) en NGO's (5,3%) worden duidelijk minder gebruikt in de berichtgeving. In figuur 2 geven we de aandacht voor deze bronnen weer over tijd.

Figuur 2. Aandacht voor diverse bronnen in het nieuws over het conflict (2023-2026)

De overige bronnen, in totaal goed voor bijna een kwart van het totale aantal bronnen, bestaan uit een diverse groep mensen, van Nederlanders die familieleden hebben in Israël of Gaza tot burgers die op verschillende manieren protesteren tegen het conflict. Vooral direct na de eerste berichtgeving over 7 oktober worden veel burgers geciteerd die in Nederland wonen maar familie hebben in Israël of Gaza. NOS citeert op 12 oktober 2023 een Nederlandse met familie in Israël: “Carola zag op sociale media haar achternicht Noa ontvoerd worden door Hamas” Een week later, op 19 oktober 2023, schrijft acteur Ramsey Nasr in NRC onder de kop: “Kennen we de naam van elk Palestijns slachtoffer?” Israëlische slachtoffers krijgen van de media ieder een naam en een verhaal. Terecht, schrijft Ramsey Nasr. Maar waarom krijgt niet iedere Palestijn dat? „Zij zijn slechts nummers.”

Later in het conflict gaat het bij overige bronnen vaak om activisten tijdens Pro-Palestijnse betogingen, zoals te lezen in De Telegraaf op 25 mei 2024, onder de kop “Harde kern zonder gezicht; Wie zit er achter gewelddadige en massale pro-Palestijnse acties in Amsterdam?” Trouw daarentegen heeft op 6

³ Een groot aantal artikelen ging bijvoorbeeld over een ander conflict (Oekraïne, Iran, ruzie binnen de EU of het kabinet in Nederland) terwijl in latere paragrafen er pas werd gesproken over het conflict tussen Israël en de Palestijnen.

december 2024 vooral aandacht voor ‘de gewone man’: “Het stille midden kiest geen partij maar wandelt voor de vrede” en citeert daarbij deelnemers aan een vredesmars.” Eind 2025 is er ook veel nieuws over de hulpvloot richting Gaza die worden aangevallen door Israël. De Volkskrant schrijft hierover op 25 september 2025, waarbij opvallende worden geciteerd: “Droneaanvallen op hulpvloot Gaza: ‘Iedereen is enorm geschrokken’” Deze tendens laat zien dat de journalisten, mede door een gebrek aan journalisten ter plekke, een Nederlandse invalshoek (lokale invalshoek) zoeken bij het nieuws door dergelijke bronnen aan het woord te laten.

Israëlische bronnen worden in de eerste maanden na 7 oktober 2023 veelvuldig geciteerd. “Deze keer gaat het leven niet gewoon door: ‘Iedereen blijft dicht bij huis, zodat je meteen naar binnen kan’” Kopt NRC op 8 oktober 2023 boven een artikel. In de zomer van 2024 zijn Israëlische bronnen ook vaak in het nieuws omdat er gijzelaars worden bevrijd. NOS.nl kopt op 8 juni 2024: “Israël viert bevrijding van vier gijzelaars uit Gaza als een overwinning”. Daarnaast wordt er bericht over een mogelijk staakt-het-vuren. Op 12 juni 2024 kopt de Volkskrant Blinken: Netanyahu heeft steun gegeven aan plan voor staakt-het-vuren, bevestiging blijft nog uit” Naast deze internationale bron wordt ook het leger van Israël geciteerd over de aanvallen op Gaza.

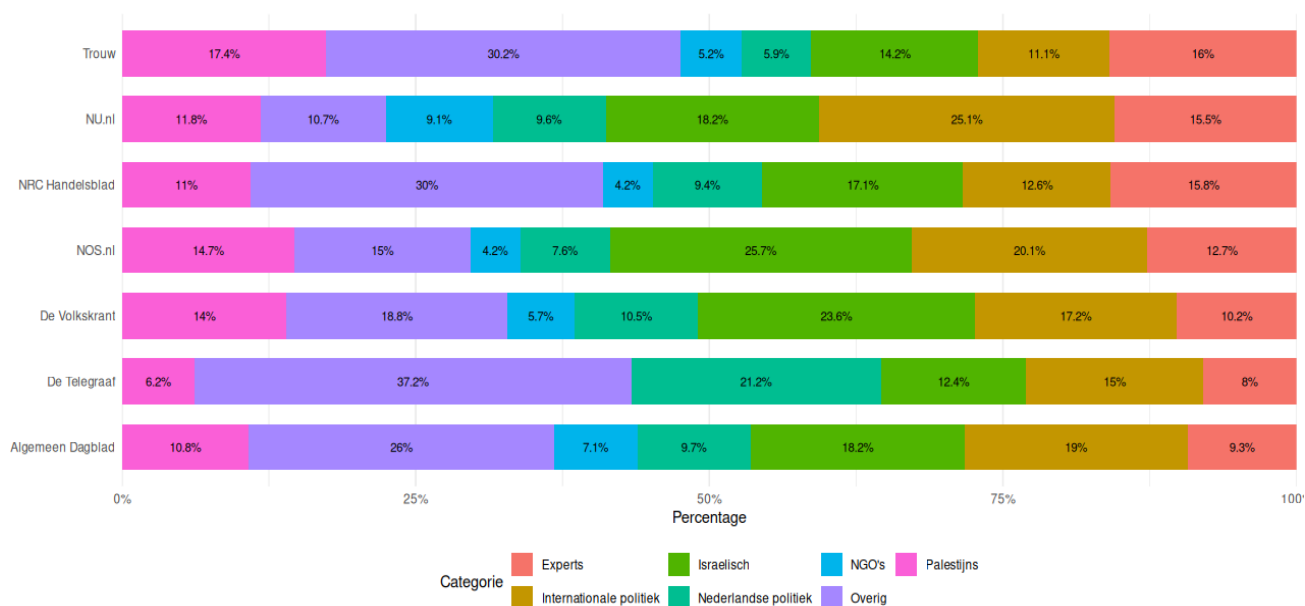
De internationale politieke bronnen, zoals buitenlandse regeringen en diplomatieke instellingen zoals de EU en de VN komen veelvuldig terug in het nieuws gedurende het hele conflict. In totaal vertegenwoordigen zij 16,9% van de bronnen. Op 17 november 2023 citeert Algemeen Dagblad de aanklager van het Internationaal Strafhof (ICC) “Wat Hamas heeft gedaan kan niet, maar de reactie van Israël in Gaza is ook disproportioneel”. In de loop van het conflict komen veel VN functionarissen aan het woord, zoals bij NRC Handelsblad op 30 mei 2025 “De enige manier om deze plunderingen te voorkomen, is door Gaza te overspoelen met hulp” Ook zijn er steeds meer wereldleiders die een Palestijnse staat erkennen, zoals NOS.nl beschrijft op 23 september 2025 “Wereldleiders erkennen Palestijnse staat bij VN: ‘VS meer geïsoleerd, ook in V-raad’”

Palestijnse bronnen vinden we minder terug in de berichtgeving. In totaal vertegenwoordigen zij 13,0% van het aantal bronnen, aanzienlijk minder dan het aantal Israëlische bronnen. Alleen in het najaar van 2024 en begin 2025 zien we relatief vaker Palestijnse bronnen in het nieuws dan Israëlische bronnen. Op 6 oktober 2024 schrijft [NU.nl](#) over aanhoudende aanvallen op Gaza onder de kop “Zeker twintig doden en tientallen gewonden bij Israëlische aanvallen in Gaza” en citeert daarbij het Palestijnse persbureau WAFA. Ook schrijven mediatitels over de verschillende Palestijnse slachtoffers. In Trouw komt een Palestijnse burger aan het woord die vertelt over een aanval van Israël: “We raakten ontheemd toen ze ons huis platbombardeerden.”. Eind 2025/begin 2026 is er veel berichtgeving over het openen van grenzen om Palestijnen terug te laten keren naar Gaza en slachtoffers te laten behandelen in Egypte. “Na twee dagen heeft Israël de grens tussen Gaza en Egypte weer gesloten” schrijft NRC hierover op 2 februari 2026 en citeert daarbij het Gazaanse ministerie van Volksgezondheid.

Experts, goed voor 12,8% van het brongebruik, komen met name aan bod in het begin van het conflict, “Experts tegen Kamer niet eenduidig over situatie in Gaza, ‘voorzichtig met conclusies’” ([NOS.nl](#), 16 november 2023) en in 2025 wanneer zij de plannen van Trump om Gaza over te nemen bekritiseren “Experts fileren Trumps plan voor Gaza: ‘Krankzinnig, realiteitszin ontbreekt’” ([NU.nl](#), 5 februari 2025) en wanneer de discussie over genocide toeneemt “Volgens wetenschappers is Israël in Gaza een genocide aan het plegen” (NRC 15 mei 2025).

Het conflict raakt ook de Nederlandse politiek en in zo'n 10% van de bronnen zien we een Nederlandse (oud) politicus aan het woord of een vertegenwoordiger van een overheidsinstantie. Op 24 oktober 2023 kopt het Algemeen Dagblad "Rutte: 'Schakel Hamas uit, maar wees voorzichtig'". Ook lokale politici komen in het nieuws, met name als het gaat om de protesten die worden georganiseerd. De Volkskrant citeert de burgemeester van Amsterdam op 15 maart 2024 "‘Geen strafbare uitingen' bij demonstraties bij Holocaustmuseum, schrijft Femke Halsema'".

NGO's ten slotte vinden we terug in 5,3% van de artikelen als bron van het nieuws. Met name aan het einde van 2024 vinden we relatief vaak NGO's aan het woord in de berichtgeving. Zo citeert het Algemeen Dagblad op 15 november 2024 de hulporganisatie Artsen zonder Grenzen onder de kop: "Israël blokkeert hulp aan kinderen". Een maand later wordt dezelfde organisatie geciteerd door de Volkskrant (20 december 2024): "Artsen zonder Grenzen over Gaza: signalen van etnische zuivering 'onmiskkenbaar'". In figuur 3 geven we de verdeling van het brongebruik weer in de verschillende mediumtitels.

Figuur 3. Diverse bronnen in het nieuws over het conflict per mediumtitel (2023-2026)

We zien dat Israëlische bronnen met name veelvuldig voorkomen op de site van de NOS, gevolgd door de Volkskrant en NU.nl. De overige bronnen vinden we veelvuldig terug bij alle papieren dagbladen, die hen vooral ook opvoeren in achtergrond stukken. Het meest bij De Telegraaf, waar 37,2% van de bronnen bestaan uit overige bronnen. Bij [NOS.nl](#) (15,0%) en [NU.nl](#) (10,7%) vinden we dergelijke bronnen veel minder. Zij hebben ook minder achtergrondverhalen, opiniestukken en interviews dan de overige dagbladen. Aan de andere kant zie je bij deze media veelvuldiger internationale politieke bronnen terugkomen in het nieuws, bij [NU.nl](#) 25,1% en bij [NOS.nl](#) 20,1%.

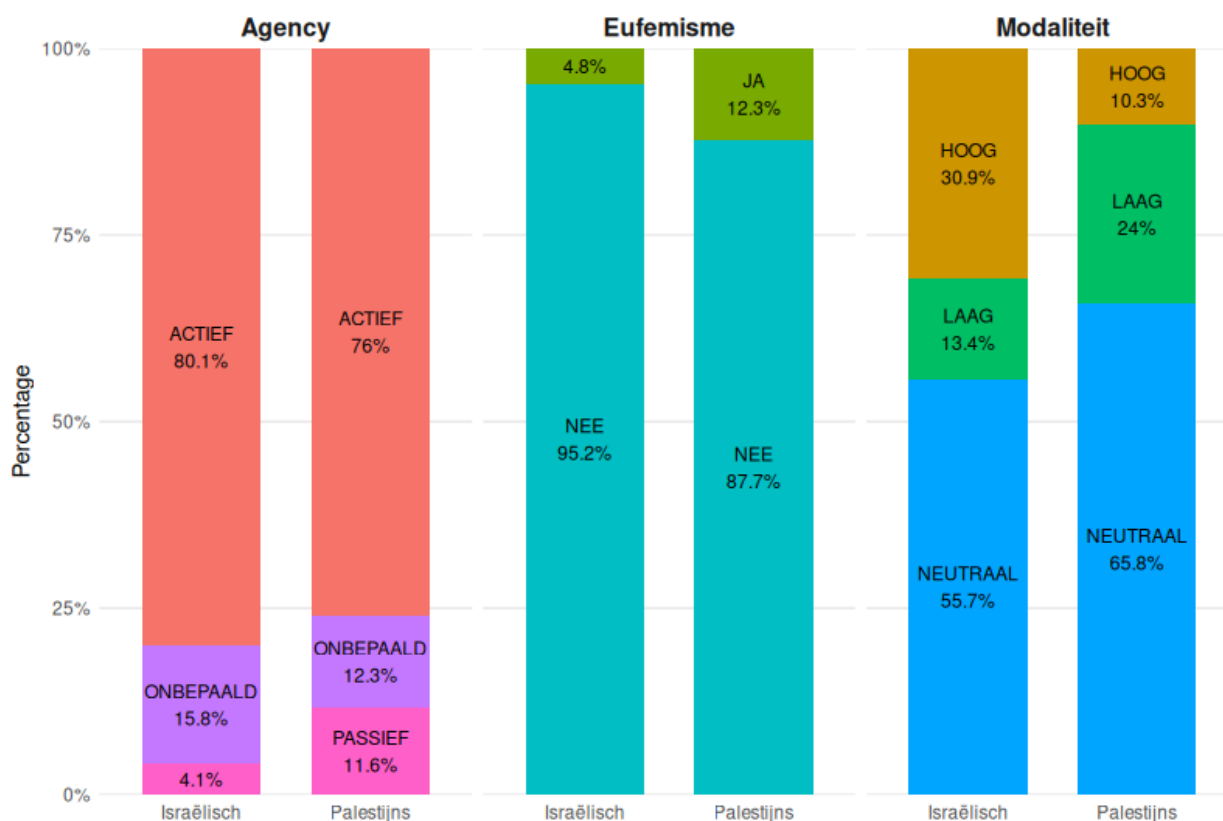
Opvallend is verder dat in De Telegraaf geen NGO's worden geciteerd in de koppen en leads van artikelen. Aan de andere kant zien we dat deze organisaties het meest worden geciteerd door [NU.nl](#). De Nederlandse politiek daarentegen wordt het vaakst door De Telegraaf gebruikt als bron van het nieuws (21,2%), terwijl deze politici bij Trouw het minst vaak als bron verschijnen in kop en lead van een artikel (5,9%).

Taalkeuzes: Agency, Modaliteit en Eufemisme

Samen vormen deze drie dimensies dus een maat voor de afstand die een tekst inneemt: tot de betrouwbaarheid van een bron (modaliteit), tot de verantwoordelijkheid voor een handeling (agency) en tot de ernst van wat wordt beschreven (eufemisme).

Agency

Een eerste analyse richt zich op de agency waarmee de verschillende bronnen in de berichtgeving worden weergegeven. Deze is actief wanneer de actor als handelende actor wordt beschreven, zoals in de Volkskrant van 12 april 2024: “Wij hanteren een eenvoudig principe”, aldus Netanyahu.” en passief wanneer men als lijdend voorwerp wordt beschreven, zoals in het artikel van de NOS op 25 oktober 2023: “Volgens de Rode Halve Maan zijn naast de twee doden meerdere gewonden gevallen.”

Figuur 4. De mate van Agency, Eufemisme en Modaliteit in citaten van diverse bronnen

Wat direct opvalt, is dat beide bronnen overwegend actief worden weergegeven. Israëliische bronnen, Palestijnse bronnen kennen respectievelijk 80,1% en 76,0% actieve agency. Dat betekent dat nieuwsmedia in de meeste gevallen duidelijk handelende actoren benoemen. Aan de andere kant valt op dat Palestijnse bronnen ongeveer drie keer zo vaak passief worden weergegeven als Israëliische bronnen. Dat betekent dat Palestijnse actoren relatief vaker verschijnen als slachtoffer of in een andere vorm als object van de gebeurtenissen.

Eufemisme

De grafiek hierboven laat zien dat passages waarin Palestijnse bronnen (12,3%) worden gebruikt ruim 2,5 keer zo vaak verzachtend taalgebruik bevatten dan passages met Israëlische bronnen (4,8%). Zo schrijft [NOS.nl](#) op 5 november 2024 over Gaza: “Volgens de nieuwszender [Al Jazeera] zijn huizen geraakt en zouden er twintig doden zijn gevallen.” Dat betekent dat geweld, leed of acties in de context van Palestijnse bronnen vaker in verzachtende termen worden beschreven, zoals omkomen, doden of incident, dan in context van Israëlische bronnen waar dat minder wordt gedaan. Met andere woorden: geweld, sterfte of schade in relatie tot Palestijnse actoren wordt aanzienlijk vaker in verzachtende of indirecte termen beschreven dan bij andere bronnen. Sterker nog, het wordt als een (natuur)verschijnsel besproken, zoals de Volkskrant van 14 oktober 2023: “Ten noorden van de stad [Gaza] leven ruim 100 duizend Palestijnen in het grote vluchtelingenkamp Jabalia. Maandag werd de markt in het kamp getroffen door een luchtaanval, ruim 50 inwoners kwamen daarbij om.”

De figuur sluit daardoor sterk aan op de eerdere agency-analyse. Daar bleek al dat Palestijnse bronnen relatief vaker passief werden weergegeven. Hier zien we dat geweld tegen Palestijnse actoren vaker verzacht of abstraherend wordt geformuleerd. Bij Israëlische bronnen ligt het aandeel eufemismen aanzienlijk lager. Dat betekent niet dat daar geen verzachtend taalgebruik voorkomt, maar wel dat geweld of handelen van Israëlische actoren relatief vaker directer wordt benoemd.

Modaliteit

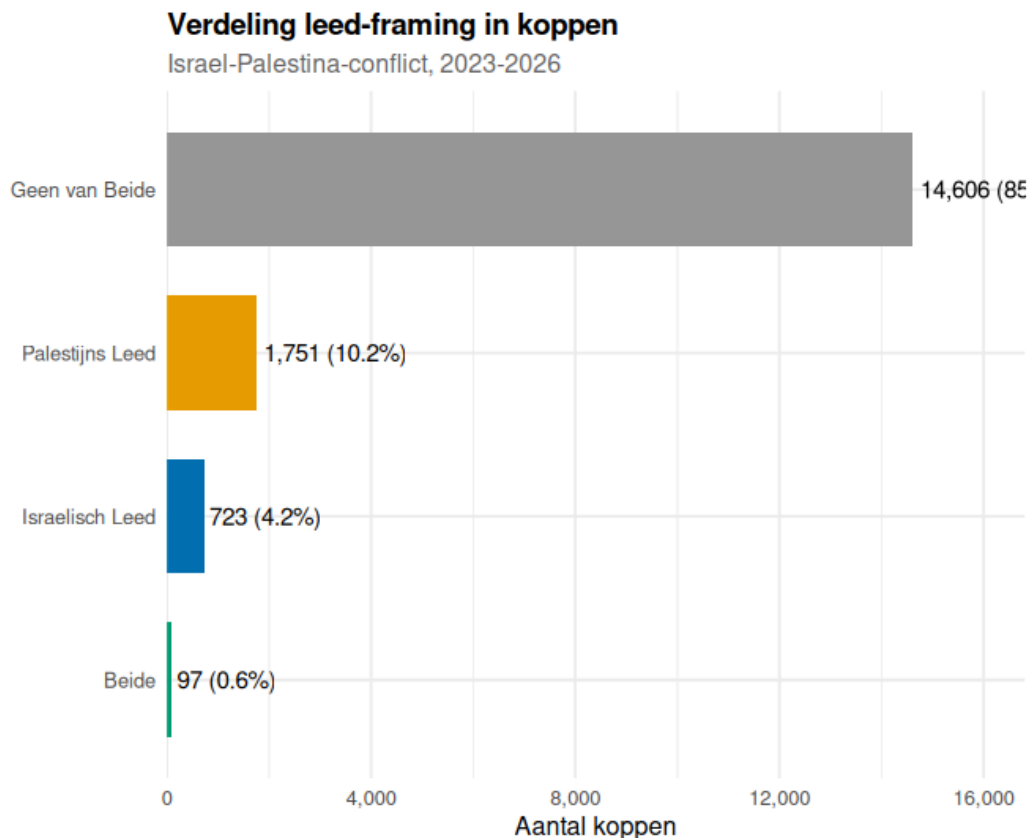
Israëlische bronnen worden vaker met hoge modaliteit weergegeven dan Palestijnse bronnen. Bij Palestijnse bronnen valt het relatief lage aandeel hoge modaliteit en het hoge aandeel lage modaliteit juist op. Zo schrijft de Volkskrant op 9 oktober 2023 in hetzelfde artikel: “Het Israëlische leger meldt dat een onbekend aantal gewapende Palestijnen tijdens en vlak na de raketaanvallen vanuit de Gazastrook Israël zijn binnengedrongen.” en even verder “ Hamas beweert dat op 25 locaties rondom Gaza gevechten gaande zijn.”

Omdat Israëlische bronnen vaak institutionele of militaire actoren zijn, verschijnen ze relatief vaak in de context van officiële verklaringen, persconferenties en beleidscommunicatie. Zulke uitspraken worden journalistiek vaker in stellige vorm weergegeven. In combinatie met de eerdere figuren, waarin Palestijnse bronnen sowieso relatief weinig voorkomen, suggereert dit dat Palestijnse stemmen niet alleen minder zichtbaar zijn, maar ook minder vaak met dezelfde mate van zekerheid worden gepresenteerd.

Leed in koppen

Naast het brongebruik en het gebruik van de term genocide hebben we ook onderzocht of nieuwskoppen expliciet Palestijns en/of Israëliisch leed benadrukken. Een kop kan immers een leesrichting suggereren nog voordat een artikel daadwerkelijk gelezen wordt en daarmee een ‘frame’ bieden waarbinnen de gebeurtenissen worden geïnterpreteerd. Een kop als “Vijf doden bij inslag in moskee in Zuid-Gaza” ([NOS.nl](#), 24 januari 2024) plaatst het Palestijnse leed centraal, terwijl “ Hamas bevestigt dat vrijlating gijzelaars maandagochtend begint” ([NU.nl](#), 11 oktober 2025) het Israëlische leed van de gijzeling benadrukt. Een groot aantal koppen benadrukt geen van beide vormen van leed, bijvoorbeeld koppen over diplomatie, politieke onderhandelingen of militaire operaties zonder benoemde slachtoffers.

Van alle 17.266 koppen benadrukt ongeveer 15% expliciet leed van een of beide kanten. Het overgrote merendeel (85,0%) van de koppen valt buiten deze framing en gaat over diplomatie, politieke ontwikkelingen, militaire operaties zonder benoemde slachtoffers, of niet-conflict-gerelateerde onderwerpen waarin de zoektermen voorkomen.

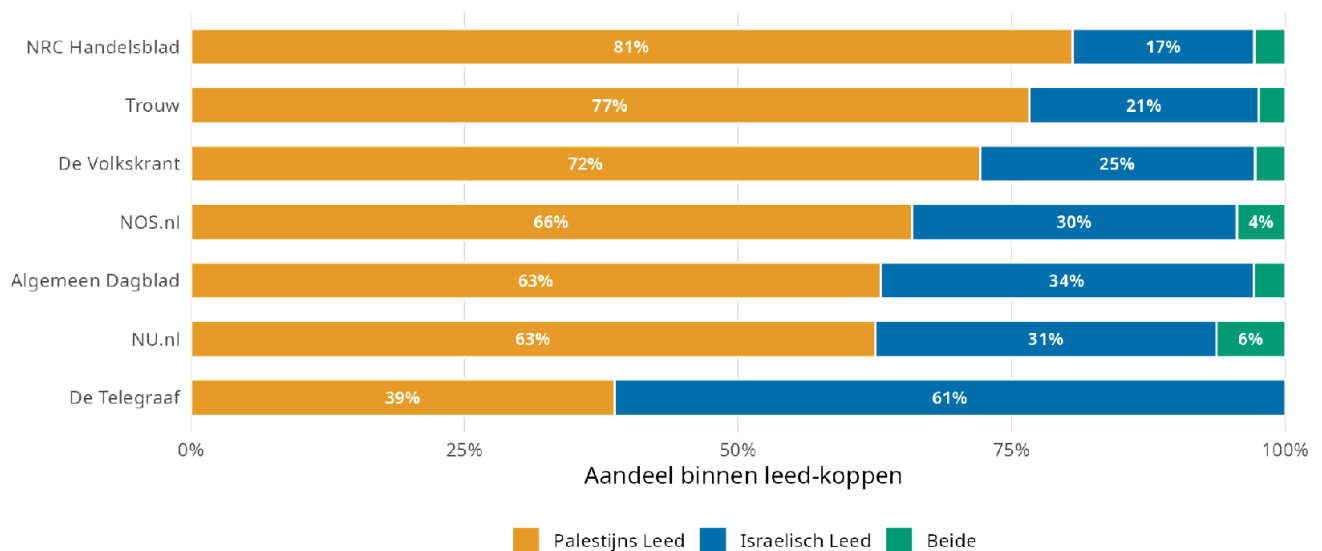
Figuur 5. Het leed van Israëlische en Palestijnse slachtoffers in koppen

Wat direct opvalt, is dat Palestijns leed in de koppen ongeveer 2,5 keer zo vaak wordt benadrukt als Israëlisch leed. Dit beeld sluit aan op de eerdere observatie dat Palestijnse slachtoffers in de berichtgeving vaker zichtbaar worden terwijl het minder gaat over hen als gebruiker van geweld. De Israëlische zijde wordt minder vaak in de koppen zelf gepresenteerd als slachtoffer, terwijl Israëlische bronnen wel sterk vertegenwoordigd zijn binnen de inhoud van artikelen.

Verschillen tussen media

In figuur 6 geven we de verdeling van leed-framing in koppen per mediumtitel weer. De verschillen tussen media zijn aanzienlijk. NOS.nl en NU.nl benadrukken het vaakst leed in hun koppen, zowel van Palestijnse als van Israëlische kant. NOS.nl benadrukt bij ongeveer 22% van zijn koppen leed van een van beide partijen. Dit hangt samen met het sterke koppen-gestuurde nieuwsformaat van deze online media, waarin koppen direct verwijzen naar concrete gebeurtenissen, slachtoffers en humanitaire ontwikkelingen (Smulders & Lagerwerf, 2022).

Bij de kwaliteitskranten (NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant) zien we een ander patroon. Het absolute aandeel leed-koppen ligt lager (rond 11–12%), maar de verhouding tussen Palestijns en Israëliisch leed is sterk asymmetrisch. NRC laat met het grootste verschil zien: koppen waarin Palestijns leed wordt benadrukt komen bijna vijf keer zo vaak voor als koppen waarin Israëliisch leed wordt benadrukt. Bij Trouw en de Volkskrant is deze verhouding iets minder uitgesproken, maar nog steeds duidelijk asymmetrisch. Dat past bij het bredere journalistieke profiel van deze kranten, met sterke aandacht voor humanitair en internationaal-rechtelijk perspectief (Bakker & Scholten, 2011).

Figuur 6. Het leed van Israëliische en Palestijnse slachtoffers in koppen van diverse media

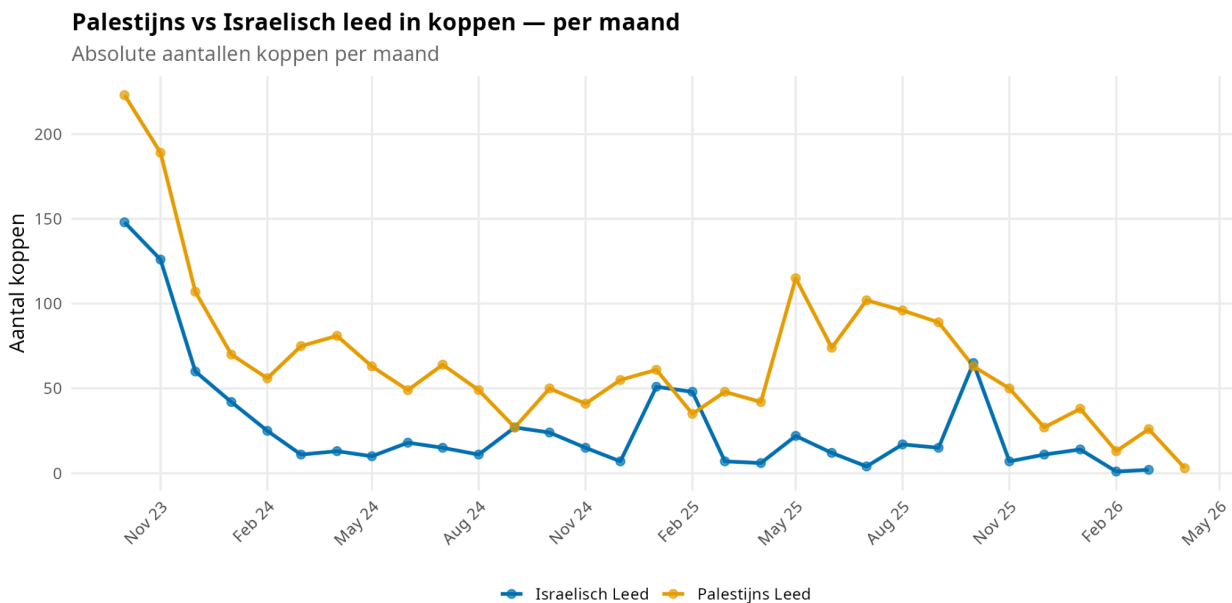
Het Algemeen Dagblad en De Telegraaf wijken af van dit patroon. Het AD heeft een vrij evenwichtige verhouding, maar het meest opvallend is De Telegraaf: dit is de enige titel waar Israëliisch leed in de koppen vaker wordt benadrukt dan Palestijns leed. De Telegraaf benadrukt sowieso veel minder vaak leed in koppen dan andere titels en lijkt in de koppen een meer Israëliisch perspectief te kiezen wanneer het wel om leed gaat.

Ontwikkeling over tijd

In deze figuur zien we een ontwikkeling over tijd van koppen waarin leed van zowel Israëliische als Palestijnse slachtoffers wordt genoemd.

De figuur laat in absolute aantallen zien hoeveel koppen elke maand een van beide vormen van leed benadrukken. Een aantal dingen vallen op. Ten eerste de enorme piek in oktober en november 2023. Direct na 7 oktober 2023 verschijnen 223 koppen die Palestijns leed benadrukken en 148 koppen die Israëliisch leed benadrukken. In november loopt dat licht terug naar 189 (Palestijns) en 126 (Israëliisch), maar alleen al de eerste twee maanden bevatten ongeveer een kwart van alle leed-koppen uit het corpus van bijna 30 maanden. Belangrijk is dat zelfs in deze allereerste fase Palestijns leed in absolute aantallen al vaker wordt benoemd dan Israëliisch leed, ondanks dat de Hamas-aanval op 7 oktober de directe aanleiding tot het conflict vormde.

Ten tweede zien we een scherpe en duurzame daling van Israëlisch leed na januari 2024. Vanaf februari 2024 valt het aantal koppen over Israëlisch leed terug naar ongeveer 10-25 per maand, en blijft daar het grootste deel van 2024 en 2025 op zitten. De gijzelaars en de aanval van 7 oktober blijven aanwezig in de berichtgeving, maar verdwijnen grotendeels uit de koppen. Slechts twee duidelijke pieken doorbreken dit patroon: rond januari,februari 2025 (eerste fase staakt-het-vuren en gijzelaarsdeals) en rond oktober 2025 (grote vrijlatingsdeal en de tweejarige herdenking van 7 oktober). Op die laatste piek raken de twee lijnen elkaar zelfs heel even, oftewel voor het eerst sinds januari 2024 worden beide vormen van leed ongeveer even vaak in koppen genoemd.

Figuur 7. Het leed van Israëlische en Palestijnse slachtoffers in koppen over tijd

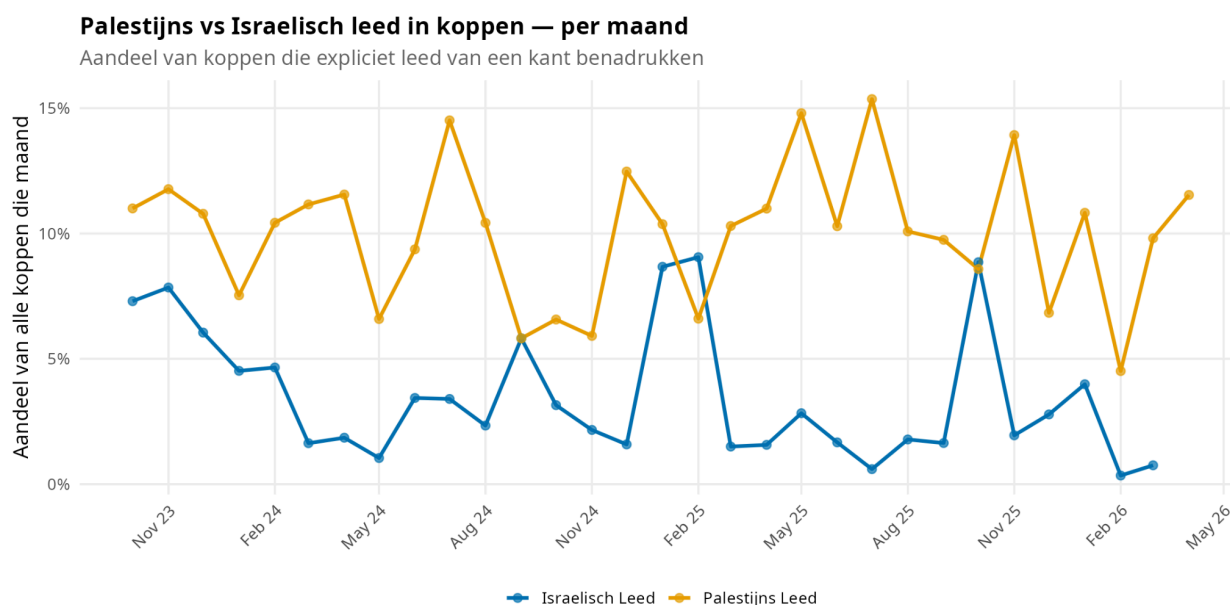
Ten derde zien we een hernieuwde golf rondom Palestijns leed in 2025. Na een dal in eind 2024 stijgt het aantal koppen over Palestijns leed weer fors. In mei 2025 bereikt het 115 koppen, gevolgd door 102 in juli en 96 in augustus. Deze tweede golf valt samen met intensivering van Israëlische operaties in Gaza, de groeiende internationale discussie over hongersnood en genocide, en de juridische procedures bij het Internationaal Gerechtshof. Anders dan in oktober 2023 wordt deze piek niet vergezeld door een evenredige stijging van Israëlisch leed: het verschil tussen beide lijnen is in deze fase maximaal. Vanaf eind 2025 zien we een geleidelijke terugloop van beide categorieën, conform de bredere daling van de berichtgeving over het conflict in de laatste fase.

In figuur 8 tonen we de ontwikkeling van leed-framing in de koppen over tijd nogmaals, maar nu weergegeven als percentage van alle koppen die maand.

Voor Israëlisch leed zijn drie duidelijke pieken zichtbaar. De eerste piek valt in oktober en november 2023, direct na de Hamas-aanval van 7 oktober. In deze maanden benadrukt 7 à 8% van alle koppen Israëlisch leed, vooral via koppen over de aanval zelf en over de gijzelaars in Gaza. Voorbeelden zijn “Slachtpartij Hamas stort Israël in oorlog” (de Volkskrant, 9 oktober 2023), “Twee gegijzelde Israëlische vrouwen vrijgelaten” ([NOS.nl](https://nos.nl), 24 oktober 2023) en “Moeder van gekidnapte Mia:”Ik smeed de wereld om haar terug te brengen” ([NOS.nl](https://nos.nl) 17 oktober 2023).

Een tweede piek treedt op in januari 2025 (8,7%). Dit valt samen met de eerste fase van het staakt-het-vuren en de daarmee gepaard gaande gijzelaarsdeals. Koppen als "Eerste drie Israëlische gijzelaars vrijgelaten tijdens staakt-het-vuren in Gaza" ([NU.nl](#), 19 januari 2025) en "8 van 33 Israëlische gijzelaars die Hamas in eerste fase vrijlaat zijn omgekomen" ([NU.nl](#), 27 januari 2025) domineren het beeld.

Een derde piek volgt in oktober 2025 (8,9%), wanneer een grote vrijlatingsdeal onder het Trump-plan wordt uitgevoerd en er sprake is van de tweejarige herdenking van 7 oktober. Voorbeelden zijn "Hamas laat na twee jaar oorlog twintig nog levende gijzelaars vrij" ([NU.nl](#) 13 oktober 2025), "Wereldwijd herdenkingen aanslagen 7 oktober 2023" ([NOS.nl](#), 7 oktober 2025) en "Trump verwacht vanaf maandag vrijlating gijzelaars" ([NU.nl](#), 8 oktober 2025).

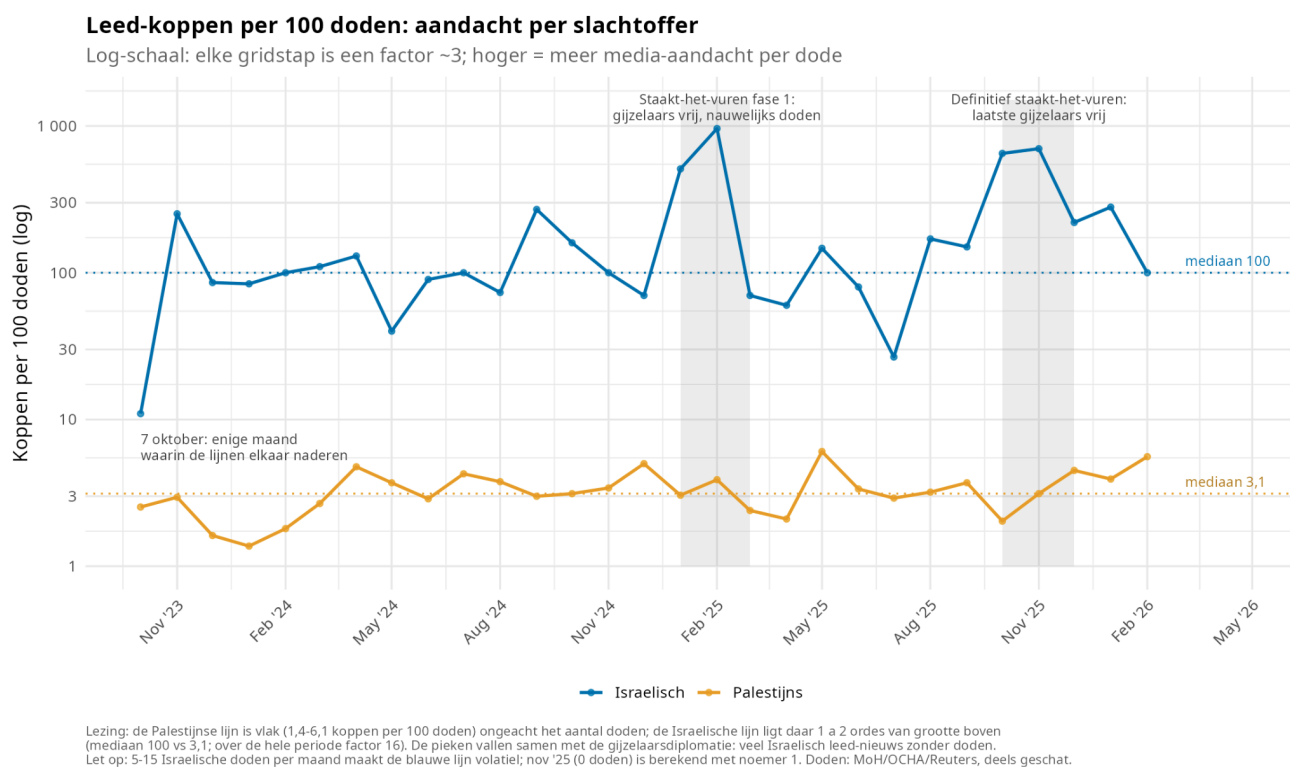
Figuur 8. Israëlische en Palestijns leed in koppen als aandeel van totaal aantal koppen

Palestijns leed laat een ander patroon zien. De pieken vallen direct na 7 oktober 2023 (11 à 12%), maar ook midden 2025 met sterke pieken in mei (14,8%) en juli (15,4%). Deze pieken vallen samen met de hernieuwde Israëlische operaties in Gaza, de zaak over honger in Gaza en de internationale aandacht voor humanitaire situatie in Gaza.

Een belangrijke observatie is dat zelfs in de allereerste maand na 7 oktober 2023 het aandeel koppen met Palestijns leed (11%) al hoger lag dan dat met Israëlisch leed (7%). Hoewel de aanval van 7 oktober een enorme, geconcentreerde gebeurtenis was met circa 1.200 doden en ruim 250 gijzelaars, produceerde de Israëlische respons op Gaza vrijwel direct dagelijkse stromen koppen over Palestijnse slachtoffers: "Wanhoop onder inwoners Gaza die geen kant op kunnen" ([NOS.nl](#), 9 oktober 2023), "Luchtaanval op ziekenhuis Gaza" (Algemeen Dagblad, 18 oktober 2023), "190.000 mensen gevlucht" (Trouw, 18 oktober 2023), "Niet genoeg lijkzakken in Gaza" ([NOS.nl](#) 16 oktober 2023). De duur en herhaling van het Israëlische offensief leverde structureel meer leed-koppen op dan de eenmalige Hamas-aanval, hoezeer die ook centraal stond in de berichtgeving zelf.

Leed versus aantallen doden

In onderstaande figuur geven we de relatie weer tussen het aantal artikelen over leed en het aantal doden aan zowel de Israëlische als aan de Palestijnse kant. Voor elke maand delen we het aantal leed-koppen over een kant door het aantal doden aan diezelfde kant, uitgedrukt als koppen per 100 doden. Zo wordt de aandacht gecorrigeerd voor een ongelijke sterfte aan beide kanten en wordt zichtbaar of het leed van beide groepen slachtoffers even zwaar weegt in de berichtgeving.

Figuur 9. Israëlische en Palestijns leed in koppen vergeleken met gerapporteerde doden

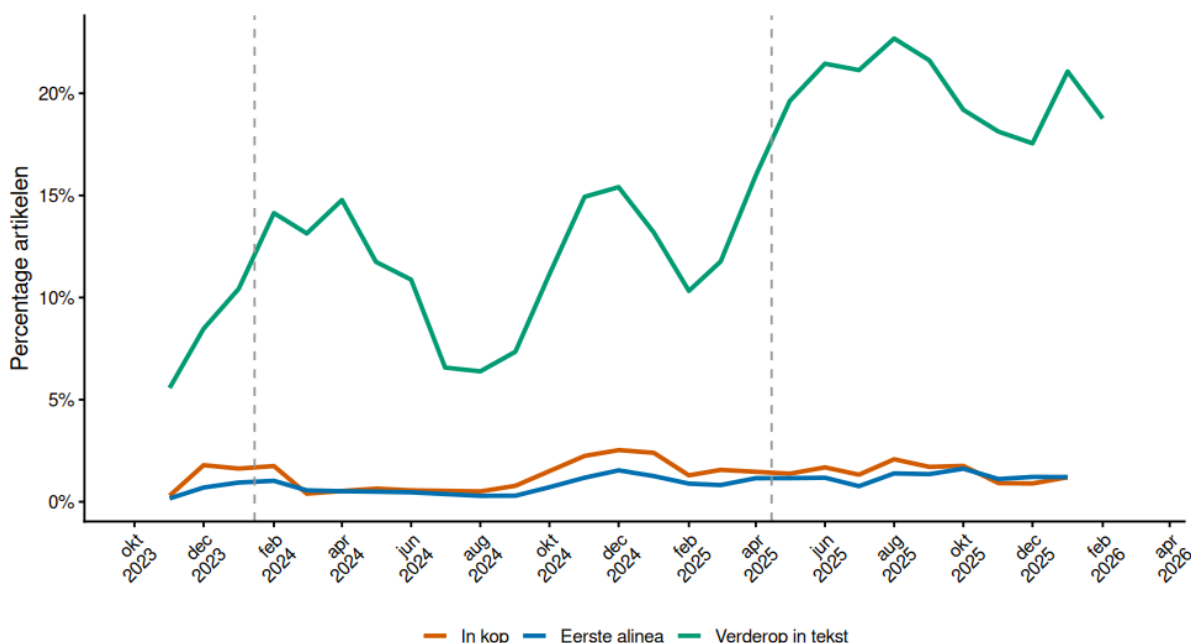
De Palestijnse lijn ligt vrijwel vlak rond de 3 koppen per 100 doden: of er nu 900 doden vallen in een maand of 8.800, de hoeveelheid aandacht per slachtoffer verandert nauwelijks. De Israëlische lijn ligt daar structureel ver boven mediaan 100, oftewel ongeveer één leed-kop per dode en schiet omhoog tijdens de gijzelaarsvrijlatingen van begin en eind 2025 (grijze banden), toen er veel Israëlisch leed-nieuws verscheen terwijl er nauwelijks Israëlische doden vielen. Over de hele periode krijgt een Israëlisch slachtoffer daarmee ruim zestien keer zoveel leed-koppen als een Palestijns slachtoffer.

De verticale as is logaritmisch. Dit wordt gebruikt omdat de lijnen verschillen met een factor 10 tot 300 van elkaar. Een logaritmische weergave laat het patroon zien. Op een log-schaal staat elke gelijke verticale afstand voor een gelijke verhouding (elke gridstap is ruwweg een verdrievoudiging). Daardoor is de beweging in beide lijnen te volgen, en krijgt de afstand tussen de lijnen een directe betekenis: die afstand is de wanverhouding in aandacht per slachtoffer. Dat de lijnen elkaar in geen enkele maand ook maar naderen, alleen in oktober 2023 komen ze enigszins in elkaars buurt, laat zien dat de onevenredigheid geen incident is, maar een constante van de berichtgeving.

Eén kanttekening bij het lezen: aan Israëlische kant vallen vanaf 2024 slechts 5–15 doden per maand, waardoor enkele koppen meer of minder de blauwe lijn sterk laten bewegen. De grillen van die lijn zijn dus deels een klein-getallen-effect; de orde van grootte van het verschil staat daar los van.

Genocide in het nieuws

Een van de belangrijke discussies die speelde in de berichtgeving betreft de vraag of de gebeurtenissen konden worden aangemerkt als genocide. In onderstaande figuur zien we de ontwikkeling van het gebruik van het woord “genocide” (of verwante termen, zoals genocidaal geweld) in de koppen van de artikelen en in de hele artikelen over het conflict. In totaal gaat het hierbij om 2.272 artikelen.

Figuur 10. De term Genocide in de berichtgeving

Wat direct opvalt, is dat het gebruik van de term genocide en aanverwante termen in de volledige tekst van artikelen vanaf eind 2023 sterk toeneemt en uiteindelijk piekt rond de zomer en herfst van 2025, waar het begrip in ruim 20 procent van alle artikelen voorkomt. Tegelijkertijd blijft het gebruik in koppen gedurende vrijwel de hele periode opvallend laag. Zelfs op het hoogtepunt verschijnt de term slechts in ongeveer 1 à 2 procent van de koppen.

Deze asymmetrie zegt veel over hoe redacties omgaan met het begrip. Binnen artikelen wordt het begrip geleidelijk steeds meer onderdeel van het journalistieke discours, maar redacties blijven terughoudend om het woord expliciet als centrale framing van het conflict in de kop te gebruiken. Dat suggereert dat genocide in veel gevallen wel besproken wordt maar vooral in relatie tot VN-rapporten, uitspraken van mensenrechtenorganisaties, demonstraties en politieke discussies en minder als journalistieke kwalificatie in de kop.

De ontwikkeling over tijd is daarnaast interessant. In de eerste maanden na oktober 2023 zien we een relatief snelle stijging van het gebruik van de term genocide tot ongeveer 15 procent begin 2024. Dat valt samen met het moment waarop genocidebeschuldigingen internationaal zichtbaarder worden, onder meer door uitspraken van NGO's en experts, discussies binnen de VN en diverse publieke protesten.

Midden 2024 zien we dat de aandacht voor de term daalt, wat overeenkomt met de verminderde aandacht voor het conflict in zijn geheel. De reden hiervoor is ook gewoon dat het zomervakantie is en men minder aandacht heeft voor internationale gebeurtenissen.

Vanaf eind 2024 en vooral in 2025 volgt een sterke stijging in het gebruik van de term. Die ontwikkeling loopt vrijwel parallel aan de toename van aandacht voor juridische, diplomatieke en morele interpretaties van het conflict die in figuur 10 zichtbaar is. Het begrip genocide verschuift in deze fase steeds meer van een marginale term naar een structureel onderdeel van het publieke debat rondom het conflict. Interessant is dat het gebruik van de term in artikelen stijgt naar ruim boven de 20%, terwijl het gebruik in koppen laag blijft. Dat suggereert dat redacties het begrip steeds vaker noodzakelijk vinden om te behandelen, maar tegelijkertijd voorzichtig blijven om het begrip centraal in de framing van een artikel te plaatsen. De figuur suggereert dat Nederlandse media in toenemende mate niet meer om het genocide-discours heen konden, maar tegelijkertijd bleven zoeken naar manieren om journalistieke afstand en institutionele voorzichtigheid te bewaren.

Genocide in de media: debat versus daad versus overig/onduidelijk

Media spelen een belangrijke rol in hoe een oorlog wordt geduid en geïnterpreteerd door het publiek en om die reden was er veel discussie - ook binnen redacties van verschillende media - over hoe de aanvallen van Israël op Gaza te benoemen. In onderstaande figuur geven we weer in hoeverre de verschillende media schreven over het conflict in termen van een genocide als daad ten opzichte van het nieuws waarin genocide werd benoemd in termen van daad en debat bij elkaar.

Dit is een verfijning van de automatische analyse uit de vorige paragraaf en we hebben de 2.272 artikelen ook handmatig bekeken en alle passages waarin het woord genocide voorkwam hebben we meegenomen en beoordeeld of het hierbij ging om een passage waarin het medium zelf aangeeft dat er sprake is van genocide of dat men verslag doet van het debat over de vraag of er sprake is van genocide. In totaal gaat het hierbij om 2869 passages. In 88 artikelen (3,9%) waren het artikelen waarbij er verschillende codes voorkwamen, waarvan 54 zowel DAAD als DEBAT zijn gecodeerd. Hierbij hebben we ervoor gekozen om op het moment dat een passage werd gecodeerd als DAAD, het hele artikel als zodanig mee te nemen. Zie bijlage 2 voor een nadere uitwerking welke artikelen we onder DAAD, DEBAT of OVERIG hebben gecodeerd.

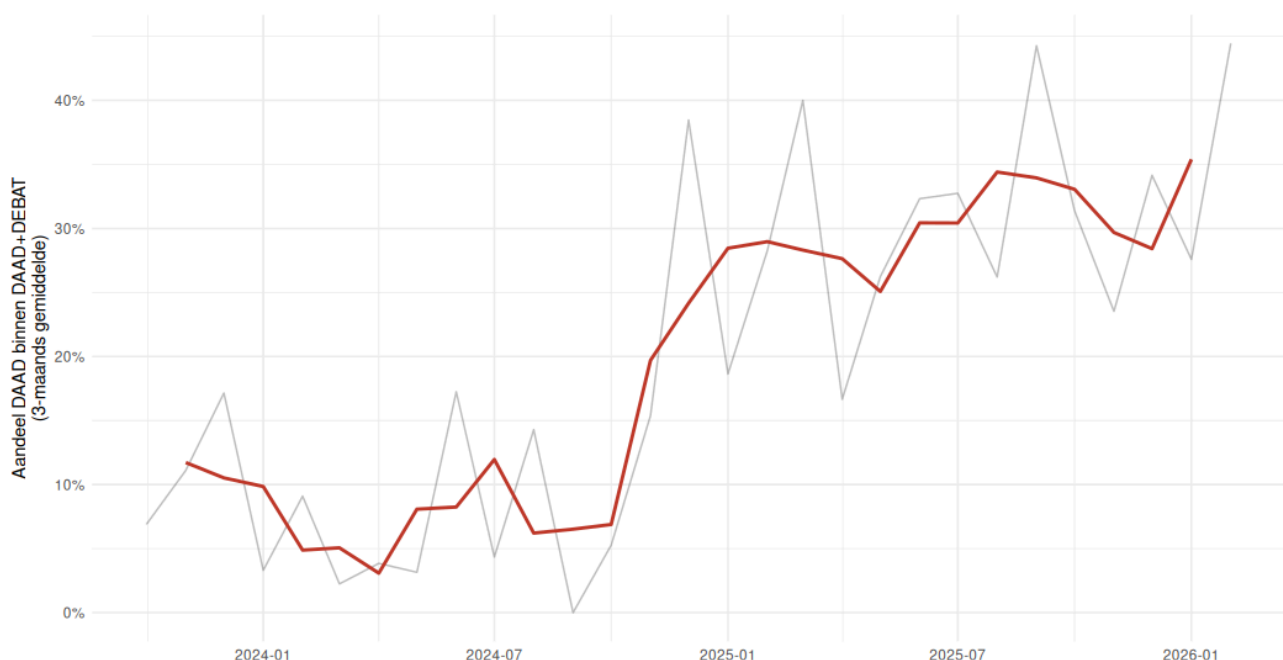
De figuur laat een duidelijk patroon zien. In eerste instantie schrijven media over genocide in termen van een debat, zonder zelf de gewelddadigheden in deze termen te benoemen. In Trouw schrijft de ombudsman op 3 november 2023 daarover: “Genocide: dit is een zware term die de redactie niet voor eigen rekening neemt: houd dat zo.” In een groot aantal artikelen zien we ook uitleg over de term, hetgeen onder DEBAT valt in onze analyse. Zo schrijft Folkert Jensma op 9 november 2023 in NRC Handelsblad onder de kop “Voor bewijs van genocide is meer nodig dan media-uitingen en interpretaties” over het debat en legt vanuit juridisch perspectief uit wat genocide is.

In columns komen we de term als DAAD wel hier en daar tegen. Zo schrijft Asha ten Broeke in de Volkskrant van 27 oktober 2023 “Er is vooralsnog geen enkel teken dat het Israëlische leger zal stoppen met afgrijselijke oorlogsmisdaden plegen voor Gaza compleet is verwoest en de inwoners dood zijn, of gevlucht. Dat betekent dat wij als land op dit moment instemmend getuige zijn van een wrede etnische zuivering. Hoe vreselijk het geweld van Hamas ook was: voor genocide is nooit een excuus.” In meerdere columns blijft zij dit doen. IN NRC HAndelsblad schrijven op 20 oktober 2023 Hila Dayan, Noa Roei en Erella Grassiani onder de kop “Dit moment is catastrofaal voor Israël én Palestina” het volgende: “Is

het zo moeilijk om de Israëlische bezettingspolitiek en de huidige bombardementen met alle macht te veroordelen, zonder daden van gruwelijk geweld tegen Israëlische burgers te vergoelijken? Nee, dat is het niet. Vorige week in Israël en nu in Gaza worden oorlogsmisdaden begaan, in Gaza met zeer grootschalige en genocidale dimensies. En oorlogsmisdaden zijn oorlogsmisdaden, het zou niet ingewikkeld moeten zijn om deze te veroordelen en solidariteit te betuigen met alle slachtoffers.”

In 2024 is er veel nieuws te lezen over de demonstraties van studenten waarbij zij stellen dat er sprake is van genocide door Israël, meestal via het gebruik van spandoeken waarop dit vermeld stond. In onze codering is dit als debat gecodeerd. Zoals te lezen in de Volkskrant van 10 mei 2024 bijvoorbeeld “De studenten hielden sinds dinsdagmiddag een gebouwencomplex van de Universiteit van Amsterdam (UvA) bezet. Met honderden waren ze neergestreken in de galerij van de Oudemanhuispoort en de naastgelegen voormalige sociëteit, in het hartje van de hoofdstad. Ze vinden dat Israëlische universiteiten “medeplechtig zijn aan genocide op Gaza”, en eisen dat de UvA die banden verbreekt.”

In de herfst van 2024 zien we dat het aantal artikelen waarin er wordt gesproken over genocide als DAAD toeneemt. Zo schrijft Carolien Rolants in NRC Handelsblad van 20 november 2024: “Voor het eerst gebruikte vorige week ook een VN-commissie de term genocide voor de oorlog in Gaza. Israël's oorlogvoering „is in overeenstemming met de karakteristieken van genocide””. Voor [NU.nl](https://nu.nl) is deze berichtgeving aanleiding om voortaan te spreken over genocide, waar men eerst voorzichtiger mee was zo schrijft de site op 6 december 2024: “Dat gold ook altijd voor de bewering dat er sprake was van genocide in Gaza. Maar door het donderdag verschenen Amnesty-rapport hierover hoeft dat vanaf nu niet meer. In de reacties mag je voortaan spreken van genocide in Gaza zonder dat je dat onderbouwt met argumenten.” in de loop van 2025 komen er steeds meer berichten over rapporten waarin wordt gesteld dat er sprake is van genocide in Gaza. Zo kopt Trouw op 14 maart 2025 “Nieuw VN-rapport beschuldigt Israël van 'genocidale daden’”. hierbij wordt nog wel gebruikgemaakt van aanhalingstekens.

Figuur 11. Het benoemen van genocide als daad van Israël in de berichtgeving over genocide

Leesvoorbeeld: In januari 2024 ging 10% van de berichtgeving waarin wordt gesproken over genocide over genocide gepleegd door Israël. De overige 90% van de artikelen gaat over het debat rondom genocide.

In mei 2025 besluit ook NRC het geweld voortaan aan te duiden als genocide. Op 31 mei 2025 schrijft Arjen Fortuin in zijn stuk als Ombudsman hierover: “Op 18 mei schreef plaatsvervangend hoofdredacteur Melle Garschagen over de Gaza-verslaggeving in de wekelijkse nieuwsbrief van de hoofdredactie: „In NRC-journalistiek gaan we het geweld aanduiden als genocidaal.” Volgens de ombudsman van NRC leidde deze koerswijziging niet tot heftig debat onder de lezers van NRC: “Lezers lijken niet bijzonder aangedaan door de koerswijziging van NRC. Waar alles wat met Gaza van doen had maandenlang tot heftige controverses leidde, bleef het nu opvallend stil. De betreffende nieuwsbrief van de hoofdredactie werd door 34 duizend lezers geopend, maar geen van hen stuurde een reactie – wat ook wijst op een consensus.” Dergelijke berichtgeving zorgen er ook voor dat er nog steeds veel debat is over het gebruik van de term. Zo vraagt Ronald Plasterk in zijn column voor De Telegraaf van 29 mei 2025 zich af “Waar is de objectiviteit bij verslaggeving over Gaza? Hij stelt: “Er zijn precieze beschrijvingen van het begrip genocide, het is een zeer zware juridische toets. Die is voor Israël niet uitgevoerd, en zal ook niet van toepassing blijken, omdat Israël niet de intentie heeft zoveel mogelijk burgers te raken; integendeel.” In het Algemeen Dagblad zien we in september ook verwijzingen naar de rapporten over genocide. Zo schrijft Tonny van der Mee op 18 september 2025 “Israël pleegt genocide in Gaza, stelt een VN-onderzoekscommissie. Het is tot nu toe de krachtigste veroordeling van het Israëlische geweld door een hoge internationale autoriteit.” In de Volkskrant zien we dat de term inmiddels ook in het commentaar wordt gebruikt. Carlijne Vos schrijft op 23 september 2025: “Terwijl Israël in Gaza-Stad zijn genocidale oorlog voortzet en de plannen voor de annexatie van de Westelijke Jordaanoever verder ontvouwt, werd in New York een tot voor kort ondenkbare diplomatieke stap gezet. Een tiental westerse landen, waaronder Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Canada en Australië, zijn in aanloop naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties deze week overgegaan tot erkenning van de staat Palestina.” In 2026 zien we dat ook in de verslaggeving de term als daad vaker wordt gebruikt. Zo schrijft Roelant Frijns op 4 februari 2026 in NRC onder de kop “Noodhulp Gaza in gevaar door dreigend vertrek AzG” het volgende: “AzG is een zeer belangrijke speler bij het bieden van noodhulp in het door oorlog en genocide getroffen Gaza.”

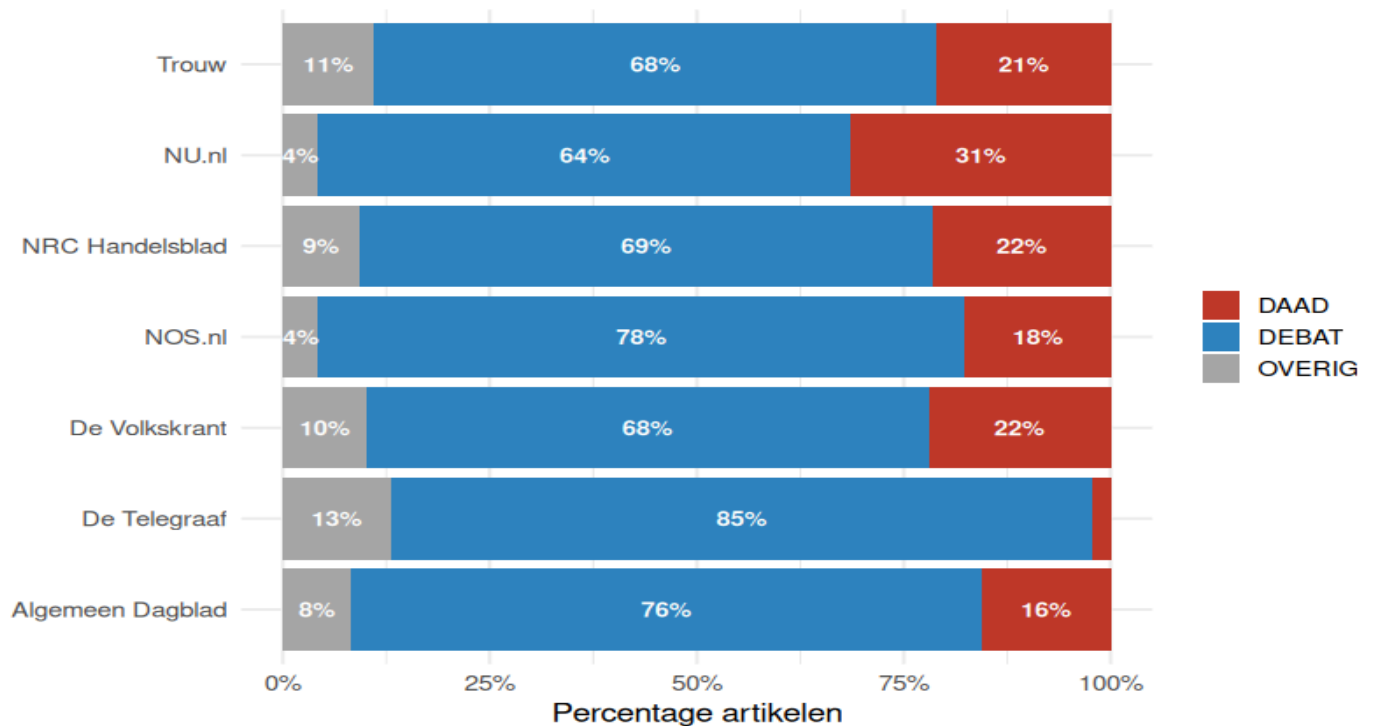
Het gebruik van de term Genocide in de diverse media

In onderstaande figuur geven we de mate weer waarin de term genocide en aanverwante termen werden genoemd in de berichtgeving over het conflict in de diverse mediatitels. De figuur toont het percentage waarin de mediumtitels genocide gebruikten als DAAD, in termen van DEBAT of in OVERIGE artikelen.

We zien dat in 31% van de artikelen van [NU.nl](https://nu.nl) waarin genocide voorkomt het ook gaat over Israël die dat zou plegen. Wel zien we dat de nieuwssite vooral bericht over de rapporten en experts, zonder zelf het geweld als genocidaal te benoemen. De nieuwssite biedt lezers wel de kans om in discussie te gaan over het onderwerp, waarbij zij vanaf eind 2024 ook de term genocide mogen gebruiken. Hierbij verwoordt de hoofdredactie bij monde van Lindsay Mossink de reacties van het publiek en de positie van de redactie: “Het laat alleen al zien hoe enorm de kloof is tussen het Palestijns en Israëlische perspectief.(...) Die kloof is voor ons elke dag heel zichtbaar. Onze redactie kan het met dit onderwerp nooit goed doen, merken we keer op keer. Met zo’n open zenuw in de samenleving kan elk woord dat wij kiezen ongewild veel pijn doen.”

Aan de andere kant zien we in De Telegraaf slechts enkele artikelen terug waarin wordt gesproken over Israël die volgens Amnesty of Human Rights Watch wordt beschuldigd van genocide. Overigens wordt dit in deze artikelen ook direct ontkend maar door onze codeerkeuzes hier wel meegenomen onder de categorie DAAD. Aan de andere kant zien we dat in De Telegraaf de meeste artikelen terug te vinden

zijn in de categorie Overig, waaronder we ook de beschuldiging hebben geplaatst dat Hamas genocidaal gedachtegoed heeft. Zo schrijft De Telegraaf op 11 maart 2024 in haar hoofdredactioneel commentaar onder de kop “Beschamend”: “Het vermoorden, verkrachten en ontvoeren van Joodse burgers wordt goedgepraat wanneer demonstranten zich vereenzelvigen met het genocidale gedachtegoed van terreurorganisatie Hamas.”

Figuur 12. Het gebruik van de term Genocide in diverse mediatictels

Ten slotte valt ook op dat de dagbladen NRC, Trouw en de Volkskrant onderling grote gelijkenis vertonen in hoeveel aandacht zij besteden aan de verschillende vormen waarover er over genocide wordt bericht. Zoals we hiervoor ook al zagen, zien we ook dat zij ongeveer eenzelfde patroon vertonen van eerst alleen in columns en opiniestukken berichten over genocide als DAAD en na een aantal rapporten van internationale experts op het gebied besluiten om over te gaan tot een andere woordkeuze.

Conclusie

In dit onderzoek stelden we de vraag in hoeverre er sprake was van bias in de Nederlandse berichtgeving over het conflict tussen Israël en Hamas vanaf 7 oktober 2023. Die vraag hebben we beantwoord langs vijf deelvragen, die elk een andere vorm van bias belichten: de hoeveelheid aandacht (OV1), de selectie van bronnen (OV2), het taalgebruik rond die bronnen (OV3), het leed in koppen (OV4) en het gebruik van de term genocide (OV5).

De berichtgeving over het Israëlisch-Palestijnse conflict (OV1) laat tussen oktober 2023 en februari 2026 duidelijke verschuivingen zien in aandacht, terminologie, brongebruik en taalgebruik. De aandacht volgt in alle media dezelfde golfbeweging wat duidt op een sterk gedeelde nieuwsagenda. De mate van aandacht en de duur van de golfbewegingen verschillen wel aanzienlijk per titel. Kwaliteitskranten (NRC Handelsblad, Trouw, de Volkskrant) besteden structureel meer en langduriger aandacht aan het conflict dan De Telegraaf, het Algemeen Dagblad en NU.nl. In de loop van 2025 verschuift de berichtgeving

bovendien van acute oorlogsverslaggeving naar juridische, diplomatieke en maatschappelijke duiding van het conflict.

Bij het brongebruik (OV2) zien we dat Israëlische bronnen veelvuldiger worden geciteerd dan Palestijnse bronnen; alleen in het najaar van 2024 en begin 2025 zijn Palestijnse bronnen tijdelijk vaker zichtbaar. Deze bevindingen sluiten aan op de theorie van primary definers en de indexing-theory (Bennett, 1990), waarbij de partij met de best georganiseerde media-voorlichting en de beste toegang tot redacties structureel meer ruimte krijgt om de gebeurtenissen te duiden. De beperkte toegang tot Gaza voor buitenlandse journalisten heeft deze asymmetrie verder versterkt. Verder valt het op dat veel media vooral een Nederlandse invalshoek gebruiken bij het nieuws door veelvuldig gebruik te maken van Nederlanders met familie in Israël of Gaza en later door aandacht te besteden aan activisten die zich uitspreken tegen het geweld in Gaza.

De taalkeuzes (OV3) versterken het beeld dat Israëlische bronnen sterker naar voren komen in de berichtgeving dan Palestijnse bronnen. Israëlische bronnen worden vaker met hoge modaliteit gepresenteerd (30,9% tegenover 10,3%), terwijl uitspraken van Palestijnse bronnen vaker met voorbehoud worden gebracht. Palestijnse actoren verschijnen bijna drie keer zo vaak in passieve constructies (11,6% tegenover 4,1%), dus als degene die iets overkomt in plaats van als handelende partij. En geweld en leed in de context van Palestijnse bronnen worden ruim 2,5 keer zo vaak in verzachtende termen beschreven (12,3% tegenover 4,8%). Samen genomen krijgen Palestijnse bronnen daarmee systematisch minder stem, minder stelligheid en minder directe benoeming van het geweld dat hen betreft. Een dergelijk patroon werd eerder door Philo en Berry (2004, 2011) voor de Britse televisie ook gevonden.

De koppenanalyse (OV 4) laat zien dat Palestijns leed 2,5 keer zo vaak benadrukt als Israëliisch leed. Dit was ook direct na 7 oktober 2023 het geval. Israëliisch leed concentreert zich in koppen rond specifieke nieuwsmomenten (7 oktober, gijzelaarsdeals, herdenkingen), terwijl Palestijns leed structureel aanwezig is, passend bij de voortdurende militaire operaties en de humanitaire situatie in Gaza. De Telegraaf is de enige titel waar Israëliisch leed in koppen vaker voorkomt dan Palestijns leed; bij NRC is de verhouding met vijf op één het meest uitgesproken in de andere richting. De conclusie dat hiermee een meer pro-Palestijnse bias kan worden vastgesteld kent echter nuance. Wanneer we de aandacht afzetten tegenover het daadwerkelijk gerapporteerde aantal doden, dan zien we een ander beeld. Over de hele periode krijgt een Israëliisch slachtoffer daarmee ruim zestien keer zoveel leed-koppen als een Palestijns slachtoffer. Deze conclusie komt overeen met de bevindingen van het onderzoek naar de Amerikaanse pers. Israëliisch leed concentreert zich bovendien rond specifieke nieuwsmomenten (7 oktober, gijzelaarsdeals, herdenkingen), terwijl Palestijns leed als continue stroom aanwezig is en daarmee het risico loopt van compassion-fatigue (Moeller, 1999).

Het gebruik van de term genocide (OV5) illustreert ten slotte hoe redacties omgaan met een omstreden term. Op het hoogtepunt, in de zomer en herfst van 2025, valt de term in ruim 20% van alle artikelen. In koppen blijft het gebruik daarentegen beperkt tot 1 à 2%, wat wijst op aanhoudende redactionele terughoudendheid om de term als eigen kwalificatie centraal te stellen. Binnen de artikelen verschuift de focus op het debat naar een focus op daad: waar media aanvankelijk vrijwel uitsluitend verslag doen van de discussie over de term, benoemen zij vanaf najaar 2024 het geweld steeds vaker zelf als genocidaal. Die omslag volgt op rapporten van gezaghebbende instituties (VN-commissie, Amnesty) en wordt bij meerdere titels expliciet benoemd in redactionele commentaren (NU.nl in december 2024, NRC in mei 2025). Dit patroon bevestigt zowel het strategisch ritueel van objectiviteit (Tuchman, 1972) als het

cascademodel van Entman (2004). Een omstreden term als genocide dringt pas door in de reguliere berichtgeving nadat gezaghebbende organisaties het gebruik hebben gelegitimeerd. De mediaverschillen zijn hier groot: bij NU.nl valt 31% van de genocide-artikelen in de categorie daad, bij NRC, Trouw en de Volkskrant ruim een vijfde, terwijl De Telegraaf de term vrijwel uitsluitend in debat-context gebruikt.

Al met al kunnen we concluderen dat er duidelijke asymmetrieën te vinden zijn in de berichtgeving. In termen van coverage bias is Palestijns leed in absolute zin zichtbaarder, maar per slachtoffer weegt Israëliisch leed vele malen zwaarder. In termen van bronselectie en taalgebruik is het Israëliische perspectief structureel in het voordeel: het krijgt meer spreektijd, meer stelligheid en minder verzachting. Deze patronen zijn onderling consistent en komen bovendien sterk overeen met wat internationaal onderzoek concludeert. Dit laat zien dat deze voorkeuren niet voortkomen uit specifiek Nederlandse redactionele voorkeuren maar uit gedeelde journalistieke routines: de afhankelijkheid van georganiseerde, bereikbare, citeerbare bronnen, de voorzichtigheid bij onbevestigde informatie uit oorlogsgebied, en nieuwswaarden die eenmalige gebeurtenissen zwaarder wegen dan voortdurend leed. Juist omdat deze mechanismen routinematig en grotendeels onbewust werken, zijn ze hardnekkig. Zij verdienen dan ook expliciete redactionele reflectie die in de loop van het conflict ook op gang is gekomen, getuige de ombudsmanstukken en hoofdredactionele verantwoordingen van diverse media.

Literatuur

- Allan, K., & Burrige, K. (1991). *Euphemism and dysphemism: Language used as shield and weapon*. Oxford University Press.
- Asserson, T. (2024). The Asserson Report; The Israel-Hamas war and the BBC. [Onderzoeksrapport]. <https://asserson.co.uk/assersonreport/?ref=ppc.land>
- Baden, C., & Tenenboim-Weinblatt, K. (2018). The search for common ground in conflict news research: Comparing the coverage of six current conflicts in domestic and international media over time. *Political Communication*, 35(1), 1–25.
- Bakker, P., & Scholten, O. (2011). Communicatiekaart van Nederland: overzicht van media en communicatie.-8e dr.
- Bennett, W. L. (1990). Toward a theory of press-state relations in the United States. *Journal of Communication*, 40(2), 103–127.
- Centre for Media Monitoring. (2025). *BBC on Gaza-Israel: One story, double standards*. CfMM. <https://cfmm.org.uk/bbc-on-gaza-israel-one-story-double-standards/>
- Cohn, C. (1987). Sex and death in the rational world of defense intellectuals. *Signs*, 12(4), 687–718.
- D'Alessio, D., & Allen, M. (2000). Media bias in presidential elections: A meta-analysis. *Journal of Communication*, 50(4), 133–156.
- Deprez, A., & Raeymaeckers, K. (2010). Bias in the news? The representation of Palestinians and Israelis in the coverage of the first and second intifada. *International Communication Gazette*, 72(1), 91–109.
- Dor, D. (2003). On newspaper headlines as relevance optimizers. *Journal of Pragmatics*, 35(5), 695–721.
- Eisensee, T., & Strömberg, D. (2007). News droughts, news floods, and U.S. disaster relief. *Quarterly Journal of Economics*, 122(2), 693–728.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Entman, R. M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. University of Chicago Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. Routledge.
- Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64–91.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1978). *Policing the crisis: Mugging, the state, and law and order*. Macmillan.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar* (2e druk). Edward Arnold.
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488.

- Herman, E. S., & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. Pantheon Books.
- Johnson, A., & Ali, O. (2024, 9 januari). Coverage of Gaza war in the New York Times and other major newspapers heavily favored Israel, analysis shows. *The Intercept*.
<https://theintercept.com/2024/01/09/newspapers-israel-palestine-bias-new-york-times/>
- Joye, S. (2009). The hierarchy of global suffering: A critical discourse analysis of television news reporting on foreign natural disasters. *Journal of International Communication*, 15(2), 45–61.
- Luyendijk, J. (2006). *Het zijn net mensen: Beelden uit het Midden-Oosten*. Podium.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- Moeller, S. D. (1999). *Compassion fatigue: How the media sell disease, famine, war and death*. Routledge.
- Philo, G., & Berry, M. (2004). *Bad news from Israel*. Pluto Press.
- Philo, G., & Berry, M. (2011). *More bad news from Israel*. Pluto Press.
- Richardson, J. E. (2007). *Analysing newspapers: An approach from critical discourse analysis*. Palgrave Macmillan.
- Ruigrok, N. (2005). *Journalism of attachment: Dutch newspapers during the Bosnian war*. Het Spinhuis.
- Ruigrok, N. (2008). Journalism of attachment and objectivity: Dutch journalists and the Bosnian War. *Media, War & Conflict*, 1(3), 293–313.
- Ruigrok, N., Van Atteveldt, W., Gagestein, S., & Jacobi, C. (2017). Media and juvenile delinquency: A study into the relationship between journalists, politics, and public. *Journalism*, 18(7), 907–925.
- Smulders, A., & Lagerwerf, L. (2022). Koppen met een klik: Invloed van formuleringskenmerken op de selectie van online nieuwskoppen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 50(2), 69–90.
- Spoelstra, A. (2025). Commentaar in conflict: Framingonderzoek naar Israël in Nederlandse dagbladen 1948–2014.
- Tuchman, G. (1972). Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen's notions of objectivity. *American Journal of Sociology*, 77(4), 660–679.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. Lawrence Erlbaum.
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice: New tools for critical discourse analysis*. Oxford University Press.

Databronnen

- Gaza Ministry of Health. (2023–2026). *Dagelijkse slachtoffercijfers Gazastrook* [Dataset]. Ontsloten via Tech for Palestine, <https://data.techforpalestine.org> (geraadpleegd op 14 augustus 2026).
- Israel Ministry of Defense / Israel Defense Forces. (2025, oktober). Opgave gesneuvelde militairen en veiligheidsfunctionarissen sinds 7 oktober 2023 (1.152, alle fronten, peildatum 6 oktober 2025); gesneuvelden grondoffensief (465, per 24 september 2025), zoals gerapporteerd via OCHA oPt.

Ministry of Health Gaza. (2023–2026). Cumulatieve slachtoffertellingen, zoals gerapporteerd in de OCHA oPt Reported impact snapshots en situatierapporten. [Primaire bron; ontsloten via OCHA]

OCHA Humanitarian Data Exchange. (2023–2026). State of Palestine — casualties [Dataset]. <https://data.humdata.org>

Reuters. (2025, 29 september). Telling van Israëlische doden sinds 7 oktober 2023

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – occupied Palestinian territory (OCHA oPt). (2025, 24 september). Reported impact snapshot | Gaza Strip. <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-24-september-2025>

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – occupied Palestinian territory (OCHA oPt). (2026, 23 januari). Reported impact snapshot | Gaza Strip. <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-23-january-2026>

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – occupied Palestinian territory (OCHA oPt). (z.d.). Data on casualties. Geraadpleegd augustus 2026, van <https://www.ochaopt.org/data/casualties>

Bijlage I: Codeboek bronnen en taalgebruik

Categorie voor bronnen

Israëli: dit zijn alle bronnen vanuit Israël: regering, politici, het leger, maar ook burgers en andere inwoners van Israël.

Palestijnen: Dit zijn vertegenwoordigers van Hamas, het gazaanse Ministerie van Gezondheid en overige politieke vertegenwoordigers van de Palestijnen, maar ook burgers die in Gaza wonen en aan het woord komen.

Internationale politiek: Dit zijn alle internationale politici die iets zeggen over het conflict, zoals EU-politici, Trump, maar ook vertegenwoordigers van de VN en het ICJ.

Nederlandse politiek: Dit zijn alle Nederlandse politici, op landelijk niveau maar ook op regionaal en lokaal niveau. Ook de oud-politici die worden geciteerd vallen in deze categorie.

Experts

NGO's

Overig

Onduidelijk/geen bron

Agency

- ACTIEF = bron is handelende actor in actieve zin (Netanyahu bombardeerde)
- PASSIEF = bron als ondergaand subject (werd getroffen, raakten omringd)
- ONBEPAALD = bron enkel vermeld of geciteerd, geen duidelijke actieve/passieve constructie

passages waar staan: zei, citeerde, vertelt, stelt, etc → actieve agency

Modaliteit

- HOOG = zekere taal zoals zeker, duidelijk, bewijst, directe feitelijke beweringen, definitief, verzekert, nooit/altijd, alles/niets, systematisch, meer dan ooit, oid → als dit er niet staat is het **neutraal**

- LAAG = onzekere taal zoals mogelijk, lijkt, zou, schijnbaar, beweert, volgens, hopen, misschien, oid → als dit er niet staat is het **neutraal**
- NEUTRAAL = geen duidelijke modaalmarkers

passages waar het helemaal niet duidelijk is dan pas neutraal

Eufemisme

- JA = als geweld/leed in verzachtende termen wordt beschreven:
 - omgekomen/gedood/geliquideerd/ gesneuveld i.p.v. vermoord
 - getroffen i.p.v. aangevallen
 - gevallen i.p.v. gedood
 - incident i.p.v. aanslag
- NEE = geen verzachtend taalgebruik

Bijlage 2: Codeerinstructie Genocide

DAAD: er is sprake van media die zelf spreken van een genocide, hetzij in een (hoofredactioneel) commentaar of in een opiniestuk/lezersbrief of in berichtgeving waarbij de genocide als een feit wordt neergezet. Voorbeelden zijn:

Als het over Gaza gaat, kan NRC genocide ook voor eigen rekening nemen Op 18 mei schreef plaatsvervangend hoofdredacteur Melle Garschagen over de Gaza-verslaggeving in de wekelijkse nieuwsbrief van de hoofdredactie: „In NRC-journalistiek gaan we het geweld aanduiden als genocidaal.” Drie maanden geleden, nadat in het Commentaar was vastgesteld dat de situatie in Gaza „veel kenmerken van genocide” vertoonde, wilde de hoofdredactie nog niet dat NRC het begrip in nieuwsverhalen voor eigen rekening zou nemen. NRC 29 aug 2025

Terwijl Israël in Gaza-Stad zijn genocidale oorlog voortzet en de plannen voor de annexatie van de Westelijke Jordaanoever verder ontvouwt, werd in New York een tot voor kort ondenkbare diplomatieke stap gezet. Een tiental westerse landen, waaronder Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Canada en Australië, zijn in aanloop naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties deze week overgegaan tot erkenning van de staat Palestina. (VK 23 september 2025)

Ook hebben we het als DAAD gecodeerd wanneer er een gezaghebbend instituut via experts en vaak gebaseerd op onderzoek heeft geconcludeerd dat er sprake is van genocide. Dit was bijvoorbeeld ook voor [NU.nl](#) aanleiding om voortaan te spreken over genocide: “Dat gold ook altijd voor de bewering dat er sprake was van genocide in Gaza. Maar door het donderdag verschenen Amnesty-rapport hierover hoeft dat vanaf nu niet meer. In de reacties mag je voortaan spreken van genocide in Gaza zonder dat je dat onderbouwt met argumenten ([Nu.nl](#), 6 december 2024).

Het gaat over DEBAT wanneer een artikel een individu spreekt die zegt dat het genocide is volgens hem of haar. Ook als dit een politicus is. De rechtszaak tegen Israël, aangespannen door onder andere Zuid-Afrika is ook een vorm van debat. Zo staat bijvoorbeeld het volgende te lezen in Trouw (17 juli 2025) en is het gecodeerd als DEBAT: In het artikel 'Geen enkel land investeert zoveel in Israël als Nederland', in de krant van woensdag, stond dat het Internationaal Gerechtshof in Den Haag in 2023 oordeelde dat Israël zich schuldig maakt aan genocide in Gaza. Dit is onjuist. Het hof oordeelde begin 2024 in meerdere tussenvonnissen dat Israël genocide in Gaza moet voorkomen. Die verplichting geldt ook voor andere landen die het zogenoemde Genocideverdrag hebben ondertekend, zoals Nederland. De definitieve uitspraak in de zaak tegen Israël volgt nog. (Trouw, 17 juli 2025)

Dit geldt ook voor alle protesten die zijn gehouden, onder andere op diverse universiteiten. Zoals te lezen in de Volkskrant van 10 mei 2024 bijvoorbeeld “De studenten hielden sinds dinsdagmiddag een gebouwencomplex van de Universiteit van Amsterdam (UvA) bezet. Met honderden waren ze neergestreken in de galerij van de Oudemanhuispoort en de naastgelegen voormalige sociëteit, in het hartje van de hoofdstad. Ze vinden dat Israëlische universiteiten ‘medeplichtig zijn aan genocide op Gaza’, en eisen dat de UvA die banden verbreekt.”

In een groot aantal artikelen zien we ook uitleg over de term. Zo schrijft Folkert Jensma op 9 november 2023 in NRC Handelsblad onder de kop “Voor bewijs van genocide is meer nodig dan media-uitingen en interpretaties” over het debat en legt vanuit juridisch perspectief uit wat genocide is.

Ten slotte is er ook een categorie OVERIG waarin het conflict tussen Israël en de Palestijnen alleen zijdelings wordt genoemd, maar waar de genocide een andere genocide betreft, zoals tijdens de herdenking van Srebrenica of nieuws over Soedan. Trouw schrijft op 12 juli 2024 over Srebrenica: “Jij kon net zo goed een moeder zijn die zich verheugde op de vondst van de botten van haar kind.” Een trillende vrouwenstem galmt via speakers tegen de buitenmuren van de Scheveningse gevangenis, een van de stops bij de herdenkingstocht van de Srebrenica-genocide. “Hoe kan iemand zich verheugen op zoiets, zou je denken. Maar het kan. Moge niemand zo'n geluk voelen, en de pijn die ermee gepaard gaat.” Ook als er een uitspraak is dat Hamas een genocide pleegt, coderen we dat als OVERIG omdat we hier puur kijken naar het Israëlisch geweld.